

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

۴شنبه اول خرداد ۱۳۲۵

مدیر سید محمد هاشمی

صفحه ۱

بنام خداوند

تذکرات مجلس

دوره اول تصنیفیه

از بدو تأسیس اداره روزنامه رسمی همواره در نظر داشتیم صورت مشروح مذاکرات ادواری را که بچاپ نرسیده است چاپ کنیم و در معرض استفاده عموم بگذاریم متأسفانه بعللی که اهم آن عدم اجازه رسمی مجلس شورای ملی بود این مقصود حاصل نشد تا آنکه در جلسه مورخ هجدهم اسفند ماه ۱۳۲۴ هنگام تصویب بودجه سال ۱۳۲۵ مجلس طبق پیشنهاد آقای امیر تیمور نماینده خراسان، مجلس با تصویب اعتبار لازم اداره روزنامه رسمی را مکلف ساخت تا مقدمات طبع و انتشار صورت مشروح مذاکرات مجلس را از دوره اول تا اوایل دوره ششم که بطبع نرسیده است فراهم سازد. اداره روزنامه نیز از همان هنگام بجمع آوری مدارک و اسناد همت گماشت تا هر چه زودتر مقدمات کار آماده گردد و این مقصود بحاصل آید لیکن تا امروز که اول خرداد ماه ۱۳۲۵ است با کمال تأسف انجام این مهم در بوته تعویق و تعطیل بماند و این توفیق دست نداد و علت این امر آن بود که مذاکرات دوره اول در واقعه بمباران مجلس از میان رفت و مانند ادوار بعد صورت مشروح رسمی آن در بایگانی مجلس موجود نبود و اگر می خواستیم از این دوره صرف نظر کنیم و از دوره دوم مذاکرات را بطبع برسانیم این سلسله انتشارات ناقص میماند و بی حاصل می افتاد زیرا مذاکرات دوره اول از لحاظ روشن شدن تاریخ مشروطیت ارزش زیادی داشت. خوشبختانه جریان مختصر ولی کامل مذاکرات این دوره از تاریخ پنجم شوال ۱۳۲۴ بیعده در روزنامه مجلس که در آن هنگام بمدیرری جناب آقای سید محمد صادق طباطبائی رئیس سابق مجلس انتشار می یافت درج شده بود اما از تاریخ هجدهم شعبان ۱۳۲۴ که روز افتتاح مجلس است تا پنجم شوال در آن روزنامه هم اثری از جریان مذاکرات در دست نبود برای اینکه در هر حال این مجموعه ناقص نباشد اداره روزنامه در صدور فرمان مشروطیت جریان مذاکرات و نطق های رسمی را تا آنجا که ممکن است بر این مجموعه بیفزاید. بهر حال این مقدمات موجب گشت که طبع سلسله مذاکرات مجلس دو ماه بتأخیر بیفتد و ضمناً چون در نظر است که سالنامه نیز حاوی مقدمات نهضت مشروطیت و تاریخ مفصل آن با عکس سران و پیدشویان این نهضت و نمایندگان ادوار مختلف با گراور عین اسناد موجوده تهیه گردد در حقیقت آن مجموعه مقدمه تاریخی و مکمل این سلسله انتشارات خواهد بود و با طبع آن يك دوره کامل تاریخ رسمی مجلس و مشروطیت در دسترس ارباب تحقیق و ذوق گذارده خواهد شد و این مجموعه فعلاً با گراور عین فرمان مشروطیت و نطق مرحوم مظفر الدین شاه هنگام افتتاح مجلس آغاز میشود. اینک که این امر مهم صورت عمل پذیرفته است امیدواریم مرتباً و بلا انقطاع هر روز هشت صفحه تقدیم مشترکین گرامی و خوانندگان ارجمند بنمائیم و در نظر است که شماره صفحات بتدریج از هشت بدوازده و از دوازده بشانزده صفحه در روز برسد و برای اینکه بعداً مشترکین بتوانند هر دوره را بصورت کتابی جدا گانه در آورند شماره صفحات متوالی گذارده خواهد شد. با آنکه برای اداره روزنامه طبع این سلسله انتشارات بسیار گران تمام میشود برای اینکه بر خوانندگان ارجمند تحمیلی نشده باشد بهای اشتراك آن بهمان میزان بهای اشتراك قسمت اول روزنامه یعنی سالیانه چهار صد و شش ماهه ۲۵۰ ریال تعیین گشت. از خداوند خواهانیم که بتوانیم این سلسله انتشارات را که بی شك چنگسال بطول خواهد انجامید بدون وقفه و در نك ادامه دهیم

محمد هاشمی

اسامی نمایندگان دوره اول

نام	محل انتخاب	نام	محل انتخاب	نماینده	محل انتخاب	نام	محل انتخاب	نماینده
سررضی قلیخسان	تهران	اعیان و خوانین و ملاکین	حاج محمد اسمعیل آقا	تجار	استاد کر بلائی غلامرضا	یخندان ساز - سراج	یخندان ساز	تجار
(مستقیم الدوله)			تبریزی منازه		یخندان ساز	لیاف - ترکش دوز	یخندان ساز	
میرزا محمود خان			حاج محمد تقی شاهرودی			بالان دوز - چادر دوز		
علامه (احتشام السلطنه)			حاج محمد علی			حصار - شاع - صابون پز		
میرزا جواد خان			شال فروش			صابون فروش - نفت فروش		
(سعد الدوله)			محمد قلیخان مخبر الملک			مسگر - تفنگسار -		
میرزا حسن خان			میرزا محمود تاجر			کالسکه ساز - قندار ساز -		
(مشار الملک)			اصفهان			ریخته گر - سفیدگر		
دبیر السلطان (پدما)			حاج سید محمد	سراقان		صحاف - منهب - کاغذ		
استفاداد)			صراف فدائی			فروش - کتابفروش		
علیخان نصرت السلطان			حاج سید آقا تیر فروش			مسار - حلاج - لعاف دوز		
حسنعلی خان			چوب فروش - نجار			کلاه فروش		
(نصرت الملک)			صندلی ساز - خراط			قهوه چی		
میرزا محمد خان			حصیر باف			سید مهدی سقط فروش		
صديق حضرت			بزاز - حریر فروش -			سیدولی الله خان نصر		
میرزا اسمعیل خان			دوره گرد			میراب - آب بند		
عون الدوله			بزاز			حاج محمد تقی تاجر		
حاج سید باقر سادات			خیاط - رفوگر			دهینده		
اخوی			مبادوز - رخت دوز -			میرزا حسینعلی		
سید یحیی لاریجانی			قلاب دوز			ماهر و زاده		
سیدالعلما			زرگر - دوات گر -			حاج حسینعلی واعظ		
حاج سید ابراهیم			آهنگر - حلبی ساز			انتخاب شده و حضور		
اخوی تهرانی			بلور فروش - شبشه بر			نیافت و از صنف کفش دوز		
میرزا محمود خان			تصاب - دیباغ -			و پاره دوز همان شیخ		
مشاور الملک			میر عبدالسطلب			حسینعلی بجای او		
شهاب الدوله			کر دستانی امین التجار			انتخاب شد		
یحیی میرزا فاطمه السلطنه			مشهدی باقر بقل			بمداز استغای حاج		
حاج امجد السلطان						میرزا حسینعلی ارس دوز		
میرزا احمد خان			حاج شیخ حسنعلی علائق بند			انتخاب شد		
امیرعلی خان امیر			دوز - یراق باف			حاج سید مصطفی		
حاج مجد السلطنه			زرکش			ارباب جمشید		
شیخ علی مدرس نوری			مفتی - معمار - فخر			میرزا حسینعلی سیکاری		
میرزا حسن یسر			کوزه پز - کاشی پز			میرزا حسن خان		
صدرالعلماء (پس از			دلال			مستوفی الملک		
استغای شیخ محمد			میخ بر - نعل ساز			شیخ حسین یزدی		
تقی گرگانی انتخاب شد			طارمی ساز			میرزا ابراهیم خان		
میرزا محمد طاهر			عطار - دوا فروش			حکیم الملک		
تنکابنی			چائی فروش - سقط			امان الله میرزا		
حاج سید نصرالله			فروش			مجد الملک		
سادات اخوی			کفش دوز - پاره دوز			میرزا ابوالحسن خان		
حاج سید مرتضی			خیابان - علاف			مساعد السلطنه		
مرتضوی			کلاه دوز - کلاه مال -			حسینعلی خان نواب		
حاج حسین آقا			پوست دوز - خردوز			شیخ محمدعلی تهرانی		
امین الضرب			پلویز - چلریز - آشینز			میرزا سلیمان خان		
میرزا حسن خان			کیابی - کله یز -			بیان السلطنه		
ونوق الدوله			یغنی یز			میرزا حسن خان		
محقق الدوله			خرازی فروش - ساعت ساز			ساهد الوزاره		
حاج آقا محمد بوشهری								
معین التجار								

(۱) رسم این بود نمایندگان که در طی این دوره استفاداده یا فوت میکردند تا پیش از آن از طرف نمایندگان همان محل انتخاب میشد نمایندگان که در ذیل ستون مجلس نامبرده شده اند از این دسته اند

نام	محل انتخاب	نام	محل انتخاب
آقای میرزا سید مهدی مستوفی التولیه	تهران	سیدهاشم احتشام الاطباء	تبریز
حاج میرزا ابراهیم آقا شهید تبریزی	آذربایجان	حاج محمد حسین بجنوردی	بجنورد
سید حسن تقی زاده		شیخ مهدی کرمانی بحر العلوم	کرمان
میرزا ابراهیم خان شرف الدوله		میرزا هدایت الله شمس الحکماء	
میرزا حسن خان احسن الدوله		شیخ محمد خان فاجار	
میرزا صادق خان مستشار الدوله		آقا نصرالله معاون التجار	
حاج میرزا فضلعلی آقا		شیخ یحیی حکمرانی	
میرزا شمس تبریزی		میرزا حسن کرمانی	
حاج محمد آقا حریری		محمد علی کرمانی	
حاج میرزا آقا فرش فروش		حاج میرزا علی ادیب التجار	اصفهان
تبریزی		نقشبند	
بدایت الله میرزا		حاج سید اسمعیل دبیری	
میرزا آقا اصفهانی اعتماد الملک		اصفهان	
(آقاخان اعتمادی)		میرزا محمد هادی جواهری اصفهانی	
حاج میرزا یحیی امام جمعه خونی		میرزا مرتضی قلیخان نائینی	
حاج سید محمد حسن ثقة الاسلام	فارس	دکتر محمدخان مصدق السلطنه	
سید جعفر		اشرف الادبیا	فیروز کوه
سید فخرالدین فخر السادات		حاج آقا میر زشتی بحر العلوم	رشت
حاج حبیب الله قوام دیوان		شیخ حسن حسام الاسلام	
میرزا محمدعلی خان		شیخ حسین ملک الهمالی	
حاج شیخ یوسف		میرزا محمد علیخان رحمت آبادی	
میرزا ابوالحسن خان شیرازی		محمد یزدی وکیل التجار	
حاج امین التجار شیرازی		دبیر رسائل لاهیجی	لاهیجان - لنگرود
رضا مهدوی رئیس التجار	خراسان	میر علماء	تنکابن
حاج سید عبدالحمید شهستانی		میرزا سید علینقی	دهاوند
حاج میرزا علی آقا مجتهد		حاج محمد تقی استر آبادی	استر آباد
یحیی میرزا اسان الحکماء		حاج شیخ غلامحسین استر آبادی	
حاج میرزا علینقی ناظم الاملاک		محمد حسن خان مفتخر الملک	مازندران
حاج میرزا آقا باقر سادات	قوچان	محمد علی تاجر مازندرانی	
حاج سید ابراهیم خان	شاهرود	شیخ حسین شهیدی	قزوین
عبد السلطنه		میرزا حسین طبیب	

صدور فرمان مشروطیت

روز چهارم جمادی الثانی ۱۳۲۴ در عصر صاحبقرانیه فرمان مشروطیت که متن آن گراور شده است صادر گردید با اینهمه ملت فرمان مشروطیت را کافی ندانستند و متعصبین از تعصبات خارج نگشتند و مهاجرین باز گشت ننمودند بالاخره مجدداً مظفرالدین شاه فرمانی باین مضمون صادر نمود.

جناب اشرف صدر اعظم، در تکمیل دستخط سابق خودمان مورخه ۱۴ جمادی الثانیه ۱۳۲۴ که امر و فرمان صریحاً در تاسیس مجلس منتخبین ملت فرموده بودیم مجدداً برای آنکه عموم اهالی و افراد ملت از توجهات کامله همایون ما واقف باشند امر و مقرر میداریم که مجلس مزبور را بشرح دستخط سابق صریحاً تأیید نموده بعد از انتخاب اجراء مجلس فصول و شرایط نظام مجلس شورای اسلامی را موافق تصویب و امضای منتخبین بطوریکه شایسته ملت و مملکت و قوانین شرع مقدس باشد مرتب نمایم که بشرف عرض و امضای همایونی ما موشح و مطابق آظهارنامه مزبور این مقصود مقدس صورت و انجام پذیرد.

باین فرمان شخص سعادت و جمعی از تجار بقم

رفتند و علماء را باز گردانیدند پس از ورود علماء متعصبین سعادت نیز خارج شدند . عصر شنبه بیست و هفتم جمادی الثانیه در عمارت مدرسه عالی نظام که موقه برای انعقاد مجلس شورای ملی تعیین گردیده بود مجلس شورای ملی افتتاح شد . در این مجلس عضدالملک از جانب شاه پذیرائی میکرد و بر حسب دعوت تمام رجال و امثال ملت و دولت حاضر شدند . پس از حضور مدعین که زائد بر دو هزار نفر بودند مشیر الدوله صدر اعظم خطاباً ذیل را ایراد نمود .

آقایان عظام البته هر کدام از ماها که در این محل شرف حضور داریم مختصراً می دانیم که مقصود از تشکیل این مجلس محترم و اجتماع آقایان علماء و وزراء و امانا و اعیان و تجار و اصناف در این مجلس چیست ؟ ولی بعضی اینکه نیت پاک و مقدس بندگان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی خلدالله ملکه و سلطانه بطور شایسته مکشوف و معلوم باشد لزوماً باستحضار خاطر محترم آقایان عظام میرسانم که چنانچه البته خاطر شریف همگی مسبوق است بندگان اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی خلدالله ملکه مضمون شدند که ابواب بیکبختی و سعادت بر روی قاطبه اهالی ممالک محروسه ایران باز شود و اصلاحات لازمه که باعث مزید استحكام بیانی دولت و خوشبختی ملت است برورد بموجب اجرا گذارده شود چون این خیال شاهانه

نام	محل انتخاب	نام	محل انتخاب
شیخ ابراهیم زنجانی	زندان	ترشیز	
میرزا بزرگ مهدانی مقل لشکر		بجنورد	
میرزا محمد باقر ادیب کلیایگانی	کلیایگان	کرمان	
میرزا اسمعیل خان ممتاز الدوله	عراق		
میرزا سید حسن خان کاشانی	کاشان		
میرزا نظام الدین			
شیخ علی محمدعلی صدرالعلماء			
(صدر نظری)	نطنز		
شیخ عبدالکریم	یزد		
عماد الاسلام			
فتح الله خان بیگلری	قم		
حاج شیخ محمود واعظ قمی			
میرزا جوادخان مؤتمن الممالک	بروجرد		
اسدالله میرزا شهر السلطان	خرم آباد		
سید علی بروجردی	لرستان		
صدرالاسلام			
میرزا محمد ناظم العلماء	ملایر		
شیخ محمد باقر مشایخی	خوانسار		
خوانساری			
سید علامه الدین	شوشتر و دزفول		
حاج شیخ محمد تقی	همدان		
وکیل الرعایا ایرانی			
حاج محمد صالح خان	کرمانشاه		
موبدالوزاره			
حاج ملک محمد کرمانشاهی			
میرزا محمدعلی صدرالتجار	مهمره		
نقشبند			
شیخ اسمعیل	قائنات		
شیخ محمد کاظم مجتهد	ثرب حیدریه		

بدون همدستی و معاونت قاطبه اهالی ایران بآنطورى که منظور نظر معدلت اثر بندگان همایونی است انجام پذیر نی شد رای مبارک همایون شاهنشاه معظم بدان تعلق گرفت که مجلس شورای ملی از منتخبین طبقات مینه بطوریکه تفصیل آن در دستخط مبارک در تاریخ چهارم جمادی الاخر مشروح است در دارالخلافه تهران تشکیل و منظم شود .

از آنجا که ترتیب قوانین انتخابات و سایر فصول نظامنامه این مجلس شورای ملی باید با کمال دقت و موافقت دستخط مبارک فوق الذکر ترتیب شود و البته چنانکه میدانید اتمام این کار مستلزم وقت و فرصت معینی است لهذا برای اینکه اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی دلیلی واضح و حجتی کافی در تصمیم رای مبارک خودشان برای تشکیل و ترتیب مجلس شورای ملی بقطعه اهالی ایران داده باشند چنین مقرر فرمودند که عیالته محل موقتی این مجلس محترم ملی تعیین و در آنجا باحضور آقایان علماء و وزراء و اعیان و اشراف و تجار و اصناف صرف شربتی و شربت شود بدینوسیله است که اولیای دولت اهتمام ببلوغ خواهند نمود که لایحه قواعد انتخابات و نظامنامه مجلس شورای ملی بزودی موافق دستخط همایونی از چهارم جمادی الاخر ترتیب و امضای مجلس ملی در تهران جمع و با افتتاح این مجلس محترم مبادرت شود از خداوند خواهانیم که سایه بلند سایه اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی خلدالله ملکه و سلطانه

بر سر قاطبه اهالی ایران مستدام و فرزندان وطن مقدس را توفیق بدهد با اولیای دولت تباری افتتاح ابواب نیکی بختی برزوی ایرانین بکوشند و این دولت و ملت قدیمه پنج هزار ساله ایران را باوج سعادت برسانند

پس از آن **ملك المتكلمين** از طرف ملت خطابه دیل را ایراد نمود

بسم الله الرحمن الرحيم - الحمد لله رب العالمين والصلاة على سيدنا محمد واله الطاهرين - بعد فقد قال الله تبارك وتعالى في كتابه المجيد اعوذ بالله من الشيطان الرجيم الحمد لله الذي انهب عنا الحسن ان ربنا لغفور شكور

خدای را شکر که از توجّه ظاهر و باطن امام عصر عجل اله فرجه الشریف و از شمول توجهات کامله پادشاه رعیت پرور عدالت گستر امروز شب تاریکی و بیخوابی ایرانین سر آمد و آفتاب سعادت و انبیا ایشان طلوع نمود

حسن استعداد و قبول قابلیت ملت سبب شد که پادشاه فل آگاه را نیت مقدس کدر نجات مملکت و حیات ملت در خاطر الهام مظاهر نهفته بود در این زمان سعادت فرجام به صه شهود رسانند و فرزندان عزیز خود را که در حجر رافت پرورده بود اینک در مصالح خود مطلق و آزاد داشته تا آنچه را که برای مصلحت وقت خود لازم دانند بگویند و بکنند و خرابی های گذشته و وطن عزیز خود را مرمت نمایند

شبهه نیست که استقلال سلطنت موقوف بشروت رعیت و تربیت ملت است و تربیت ملت موکول باستقلال سلطنته ملت اگر رای شخصی و شورای ملی خواست برای حفظ بیضه اسلام و قدرت سلطنت بود و دولت که قبول این استعدا را فرمود برای تقویت ملت و اختیار نامه آنها در ترقی مملکت بوده و اینک که بنایات کادله خداوندی و بوجود دستخط آفتاب نقطه های بونی اینطور اتحادی محکم قیامین نمایندگان دولت و ملت حاصل گشت و حسن استعداد ملت سبب شد که دولت حقوق شخصی و ملی آنان را تصدیق فرمود جای آنست که این هیئت مجلس در بریداری ملت و آگاهی آنها بحقوق مشروعه خود نهایت مساعدت را بجای آورند تا ملت هم بتواند نهایت قدرت حقوق سلطنت خود را معقوظ ندارد و حال که از خواب غفلت برخاسته در مقام مرمت خرابیها برآمده بر امانتای علمای دین پرور و وزرای دولتخواه وطن پرست معایب کلیه و نواقص حالیه که مدار مملکت را از کار باز داشته دور دارند و مطمئن باشند که آنچه از رؤسای روحانی و وزرای بزرگ بر آید و لازم باشد در مساعدت با آنها بدون تأمل بعمل خواهد آمد و به موقع اجرا خواهند گذاشت

در این وقت با کمال مسرت و خوشبختی از طرف خود امساله و از جانب هیئت ملت و کاتّه تشکیل این مجلس شورای ملی را که فقط برای رسم افتتاح است شکر موقور بعمل آورده تشکرات قلبیه و ادعیه خالصانه تقدیم حضور مبارک اعلیحضرت پادشاه معظم و متبوع معظم ایرانین مینمایم و عجاله باین معذور و آلا که منتظین از پایتخت میناشند شروع بمقصود نموده انتظار میرسیم که بفرست و کلانی که باید از تمام بلاد منتخب شوند بترتیب مخصوص انتخاب شده در دارالخلافه حاضر گردند و تا هر چه زودتر این مجلس که مجلس

شورای ملی باشد موافق نظامنامه تکمیل نواقص خود را نموده در استحکام مبانی سلطنت و استقرار حقوق ملت نتایج مستحسنه را بپون الهی ظاهر سازد

والسلام علی من اتبع الهدی

پس از اتمام خطابه عموم حضار فریاد شاه زنده باد و ملت زنده باد بلند کردند و سپس مجلس باخترسندی کامل پایان یافت

پس از این جلسه ابناء ملت و محترمین شهر و علماء مرتباً در همین مجلس که باطابق نظام معروف بود جلسات خود را تشکیل میدادند و بالاخره نظامنامه و آیین نامه های انتخابات در طی همین جلسات تصویب گشت و در تاریخ نوزدهم رجب ۱۳۲۴ بصره های بونی رسیده بموقع اجرا گذارده شد

نظامنامه انتخابات مجلس شورای ملی
فصل اول قواعد انتخابات
ماده اول - انتخاب کنندگان ملت در ممالک محروسه ایران از ایالات و ولایات باید از طبقات ذیل باشند

شاهزادگان و فاجاربه - علماء و طلاب - اعیان و اشراف - تجار و ملاکین - فلاحین و اصناف (تنبیه ۱) ایالات و ایالتی جزو سکنه آن ایالت محسوب و با شرایط مقرر حق انتخاب دارند

(تنبیه ۲) ملاک عبارت از ارباب ملک است فلاح عبارت از زارع

ماده دوم - انتخاب کنندگان باید دارای مقامات ذیل باشند

اولا - سن آنها کمتر از ۲۵ سال نباشد

اولا - حکام و معاونین حکام در محل حکومت

ثانیاً - مستخدمین اداره نظمیّه و ضابطیه در محل مأموریت خودشان

ماده چهارم - انتخاب شدگان باید دارای مقامات ذیل باشند

اولا - زبان فارسی بدانند

ثانیاً - سواد فارسی داشته باشند

ثالثاً - رعیت داخله باشند

خامساً - داخل در خدمت دولتی نباشند

سادساً - سن آنها کمتر از سی سال و اضافه از هفتاد سال نباشد

سابعاً - در امور مملکتی بصیرتی داشته باشند

انتخاب نموده بگریسی ایالت میفرستند این انتخاب شدگان باید در همان شهری که انتخاب میشوند و یا در محال آن شهر سکنی داشته باشند

ماده پنجم - در هر محلی که انتخابات بعمل میآید انجمنی برای نظارت انتخابات از معارف طبقات ششگانه انتخاب کنندگان آن محل مرکب از شش نفر در تحت نظارت موقتی حاکم یا ناایب الحکومه همان محل تشکیل خواهد شد

ماده دهم - شکایات راجعه بانتخابات مانع از اجرای انتخابات نخواهد بود یعنی انجمن های مذکور در ماده نهم رسیدگی خواهند کرد بدون اینکه انتخاب توقیف شود

ماده یازدهم - اگر از انجمن محلی کسی متشکی باشد بانجمن ایالتی رجوع خواهد کرد و اگر نتیجه حاصل نشد بمجلس شورای ملی باید رجوع نماید

ماده دوازدهم - هرگاه یکی از اعضای مجلس شورای ملی استعفا یا قوت نماید و بیش از شش ماه بانتخابات جدید باقی باشد اعضای مجلس بجای او بکنفر از اهل ایالت خودش انتخاب خواهند کرد

ماده سیزدهم - اسامی انتخاب کنندگان و انتخاب شدگان هر ولایت را انجمن های محلی و ایالتی بدفترخانه مجلس شورای ملی باید بفرستند

ماده چهاردهم - انتخاب شدگان در شهرهای جزء ایالت باید از انجمن محلی اعتبار نامه در دست داشته باشند و گذلک انتخاب شدگان در کرسی ایالت باید اعتبار نامه از انجمن ایالتی در دست داشته باشند

باید منتخب شوند و حضور آنها فلامدنی طول خواهد کشید لهذا منتخبین طهران حالاً انتخاب میشوند و مجالس تشکیل خواهد شد و بوظایف خود در تاز خواهد نمود

ماده بیست و یکم - مدت مأموریت نمایندگان ملت دو سال خواهد بود و بعد از دو سال در تمام ممالک ایران تجدید انتخابات خواهد شد

ماده بیست و دوم - شکایات راجعه بیه مجلس و اعضای آن در عمل انتخابات و غیره آنچه راجع به مجلس است باید کتباً بر رئیس مجلس اظهار شود که در مجلس شورای ملی بماده شکایت رسیدگی و حکم آن صادر شود

ماده بیست و سوم - بدون اجازه مجلس احدی از اجزای مجلس را نمیتوان بهیچ عنوان گرفتار و دستگیر نمود مگر مرتکب بجنحه یا جنایتی باشد بطور علنی و کلیه تحریر و تقریر اعضای مجلس در مصالح دولت و ملت آزاد و هیچکس حق مزاحمت آنها را ندارد مگر در صورتیکه تحریرات و تقریرات اعضای برخلاف مصالح عامه و موافق قوانین شرع انور مستوجب مجازات باشد در این صورت با اجازه مجلس این نوع اشخاص بمحکمه عدلیه جلب خواهند شد

ماده بیست و چهارم - اشخاصی که از رجال دولت و اعضای دایر دولتی بسمت نمایندگی بمضویت شورای ملی منتخب میشوند از خدمت سابقه منقصل و در مدت این مأموریت حق مداخله و اشتغال بخدمت دیگر ندارند و الا نمایندگی و عضویت ایشان باطل میشود

فصل دوم
ترتیب انتخاب و کشیدن قرعه و شرایط آن
ماده بیست و پنجم - انتخاب اعضای مجلس شورای ملی در پایتخت و شهرهای بزرگ متوسط و کوچک بعمل خواهد آمد با حضور حاکم یا ناایب الحکومه در تحت نظارت انجمن مذکور در ماده نهم

ماده بیست و ششم - انتخاب بقرعه و اکثریت آراء تامه یا نسبی باید باشد در صورت تساوی آراء باید بقرعه تشخیص انتخاب شده داده بشود

ماده بیست و نهم - پس از انجام کشیدن قرعه در صندوق را باز نموده در حضور جماعت اوراق را شمرده و کمی آنرا از روی صورت اسامی تشخیص می دهند و چند نفر از حضار در حضور جماعت با نظارت انجمن مشغول استخراج آراء میشوند

ماده سیام - از اوراق آنچه غیر مکتوب یا لایققره باشد یا اینکه معرفتی انتخاب شده را واضح نکرده باشد یا صاحب دای خود را در آن معرفی کرده باشد از درجه اعتبار ساقط است و منضم بیاد داشته میشود بعد نتیجه قرعه را باند فریاد میکنند و از طرف رئیس مجلس اعلان میشود

ماده سی و یکم - هرگاه عده انتخاب شدگان ملت زیاده از حد مقرر باشد اشخاصی از آن میان انتخاب خواهند شد که بر تری و رجحان داشته باشند و الا با وجود فرصت تجدید قرعه میشود و اگر پس از شمردن اوراق معلوم شد که عده اوراق زاید از عده انتخاب کنندگان است قرعه را باطل کرده تجدید قرعه مینمایند

ماده سی و دوم - انتخاب شدگان تهران یک نفر رئیس و دو نفر نایب رئیس و چهار نفر منشی از میان خود انتخاب مینمایند و در تحت ریاست عالیله اعلیحضرت اقدس شهرباری خلافت الله ملکه مجلس افتتاح خواهد شد

ماده سی و سوم - رئیس مجلس شورای ملی و دو نفر نایب رئیس و منشی های مجلس با تصویب اعضای مجلس سالی یکبار به تبدیل میشود و در تجدید انتخاب اشخاص مذکور رعایت اکثریت آراء مجلس همیشه محفوظ است

بتاریخ نوزدهم شهر رجب سنه ۱۳۲۴

بسم الله الرحمن الرحيم
جناب اشرف صدراعظم این نظامنامه صحیح است (محل صحه مظفرالدین شاه)

بیانات مظفرالدین شاه روز شنبه بیست و پنجم رجب ۱۳۲۴ در فرح آباد
در این روز با حضور مشیرالدوله صدراعظم و جمعی از وجود رجال مظفرالدین شاه خطاب بجماهران اظهار داشت

باتحاد و اتفاق است. منتهی در اینجا با اتفاق صدور هزار نفر کار ساخته و پرداخته نباشد بلکه اتفاق تمام افراد و اعضای دولت و ملت لازم است تا امور دولتی و مملکتی بطور شایسته اداره شود و مردم گداز از اعصاب که بمنزله سر و دست و پا و تن اند و بواسطه خود حمل نمایند تا هیكلی بطور صحیح تشکیل شود طبقات مختلفه و ایالات متبوعه در حوزة دولت حکم اعضا و جوارح بدن را دارند چنانکه بواسطه دردمندی عضوی تمام اعضای بدن بیقرار میشوند هیئت دولت هم از یریشانی و عدم رقابت تبه خود آزرد و متالم میگردد هم رعیت هم دولت است و شادی آنها شادی دولت، پس باید در آسودگی و رفاهیت مردم کوشید و مثل فرزندان خویش آنها را جمع کرد و لوازم زندگی و اسباب تن آسانی ایشان را فراهم آورد تا همه دولت را مریی خود دانند و پادشاه را پدر مهربان خویش خوانند خردمند دانند آن کسی است که همواره باقتضای زمان رفتار کند فی الضل در عهد کیخسرو آئین جهانگیری و وضع اداره امور دولت و حفظ ثنور مملکت بطرز بی نظیر بوده که آن عهد و زمان اقتضا می نمود ولی آن اصول و قواعد ملک داری بکار امروزه ما نمی خورد چه هر عصری اقتضای دارد و در هر دوری طرز و طوری متداول است چنانکه نمیتوان مثلا امروز لباسهای قدیم و کلاههای یک ذره را دیگر باره میان طبقات نوکر از وزرا و اهل قلم و لشکر متداول نموده کذاک اصول فن اداره و قواعد سیاست و مملکت داری هم باید امروز و رای ایام گذشته باشد.

این است که من مصمم شدم مجلس شورای ملی را تشکیل و تنظیم نمایم تا بدینوسیله بیان اتحاد و اتفاق دولت و ملت بطوریکه دلخواه من است مستحکم شود و امیدوارم انشاءالله تعالی باین آرزو نائل شوم و طوری اساس اتحاد مابین دولت و ملت استوار شود که در سختی و زحمت کار و سردی و گرمی روزگار واقعا هر دو شریک و سهیم باشند و سعادت و خوشبختی دیگری را سعادت و نیک بختی خود دانند.

ولی هر تکلیف متضمن حقی است و بالعکس هر حقی متضمن تکلیفی باید اساس موافقت میان ملت و دولت بر شالوده صحیحی گذارده شود تا خیالات و نیات صحیح نتیجه بکس نبخشد و حدود محفوظ باشد تا در ایفای حقوق هم افراط و تفریط نشود، تکلیف مالتف و مهربانی است و تالیف قلوب تکلیف نوکر اطاعت فرمان است و اجرای وظایف خدمت سلطان ولی هر کدام در جای خود شاه اگر لطف بی عدد راند - بنده باید که حد خود هاند - نوکر نظامی باید بگوید من امتثال امر و اجرای فرمان پادشاه را می کنم بجز فرمایند ولی پادشاه دانا هم که بغیر و مصلحت رعیت و تبه خود واقف و بصیر است میداند چه بفرماید پادشاهی که رعایای خود را مانند فرزندان خویش دوست دارد و تفاوتی مابین آنها نمی گذارد یقین است جز مهربانی در باره رعیت خود چیزی روا نمی دارد، مگر وقتی که رعیت از حد خود تجاوز نماید و بصیحت و موهبت گوش ندهد در این صورت البته باید آنها را تنبیه نمود و این تنبیه هم بلا از روی محبت است مانند تنبیهی که پدر فرزند را مینماید که جز از راه مهربانی نیست.

استوار کرد و حدود و راهم معین نمود که تمام مردم در کمال امنیت و رفاهیت و آسودگی زندگانی نموده فردا فرد خود را عضو هیئت معظمی که ما آترا دولت ایران با وطن عزیز می نمایم بشمارند و در خوب و بد و نیکبختی و بدبختی خود را سهیم و شریک بدانند.

از تاریخی که حساب الامریعین شده بود که جمیع طبقات که حق تعیین نماینده دارند و رنه تفرقه گرفته و نمایندگان خود را انتخاب کنند شاهزادگان که یکی از طبقات بودند از گرفتن تفرقه خودداری میکردند مشیرالدوله مراتب را برض مشیرالدین شاه رسانید شاه روز هشتم شعبان ۱۳۲۴ عوم شاهزادگان و رؤسای سلسله قاجاریه را بحضور پذیرفت و بیانات ذیل را خطاب ایشان ایراد نمود:

ما نیکو میدانیم علت عدم دخالت شما تاکنون در امور راجعه بشورای ملی از انقائ شیبه کسانی است که از نیات مقدسه ما بی خبرند و شامام نظربشاهیرستی القاه شهبات آنا را قبول نموده خود را شریک و سهیم شرف ملی نکرده اند پس لازم است حضوراً بشما عقاید مقدسه خودمان را حالی نمایم.

زمانی که من ولیعهد این دولت بودم از ظلم و جور حکام و مأمورین دیوان نسبت برعلیا و هرج و مرج امور داخله و خارجه مملکت همواره در فکر و اندیشه بودم که راهی برای رفع این خرابیها بدست آورده در موقع اجرا گذارم، چون بطریق کلی ممنوع از دخالت در امور بودم چاره بدست نیابوردم تا بحکم تقدیر زمام امور مملکت بدست ما افتاد. بعد از ورود بطهران گزارا مقاصد مقدسه خودمان را بامین السلطان فرمودیم. بعد از تصدیق موانع و معاینه چندین بیان نموده که معلوم شد باطناً با مقاصد ما همراهی ندارد.

از آنرا همیکه میدانستم میرزا علیخان امین الدوله همواره با خیالات مکنونه ما همراهی داشته. صدارت را با او تعویض نمودیم و از نیات مقدسه خودمان او را کاملاً مسبوق و مستحضر ساختیم حق اینست که بهلو خیالمان می افزود و با جدی کانی در اجرای مقاصد عالیة ما حاضر گردید ولی موانعی چند بیان نمود که سد پیشرفت مقاصد بود برای بر داشتن موانع دستوری باو دادیم. چون مقدرات خداوندی با ما مطابقت نکرد مجدداً صدارت را بامین السلطان واگذار فرمودیم و بفرنگستان سفر کردیم در فرنگستان همواره با امین السلطان برای اجرای نیات خود در مذاکره و مشاوره بودیم جداً قول داد که حین ورود با ایران در مقدمات کار اقدام نماید.

ورود بطهران بازمجرک او شدیم تا مجلس مشاوره را وسعت داده ملاحظه کردیم که احدی نمایند با خیالات ما همراهی ندارد و در جلو مقاصد عالیة ما سد های آهنگین ما تعلق نگرفته.

باز در سردر دم فرنگ مکان و مقام را خالی از اعتبار و اشداد دیدیم بشکر امرامنی الضمیر خودمان بامین السلطان پر داخته در این دغه چنان مرا اطمینان داد که بمجرد ورود طهران بقدمات کار خواهد پرداخت.

بعد از ورود بازموانع را در جلو آورد، خواستم شخصاً بمعلبات مقاصد خویش اقدام نمایم بجهاتی صلاح ندیدم اسرار بامین السلطان مکرریم باز اقامه

موانع نمود. چون اسرار ما را ملاحظه کرد راضی گردید دیوان خانه منظمی بشکل دیوانخانه های ممالک متعده آزاد برقرار دادولی آنهم صورت خارجی پیدا نکرد عاقبت زمام امور مملکت را بامین الدوله مرحمت فرمودیم و از نیات مقدسه خودمان او را مستحضر کردیم خوب خیالات مقدسه ما را استقبال کرد ولی اهم بد که موانع مشغول گردید و اول شرط این عمل را اصلاح مالبه دولت دانست اوقات خود را با اصلاح آن مصروف نمود و در مقدمات عمل مصادف گردید با موانع بیچ در بیچ که تولیدش بواسطه اعمال در خود عمل بود.

تا در این اوان که امور مملکتی را بشخص تربیت شده خودمان میرزا نصرالله خان مشیرالدوله سیریم و اصلاح و اجرای مقاصد خیریه های یون خودمان را سرعاً خواستیم، مشیر الدوله هم بملاحظه شرف سلطنت و سرفه ملت با کمال متانت و عجله با اجرای مقاصد عالیه ما پرداخت. همگی موانع را بحسن تدبیر اصلاح کرد و خاطر ما را از هر جهت آسوده گردانید.

در این موقع ما از مشیرالدوله و حجج اسلامیه عموماً خصوص آقا میرزا سید محمد مجتهد سنگلی خوشنودیم که نیات مقدسه ما را در امور مملکت بخوبی استقبال نموده و عموماً ملت را یکدل و یک زبان بدون نفاق و صدا پیرو خیالات دیرینه ما نموده در راحت را از خودشان بکلی برای پیشرفت مجلس شورای ملی و اصلاحات ملکی دور گردانید.

پس همه بدانید که ما به اسرافت طبع این آزادی مشروع و مجلس شورای ملی را بهشت شاه پرست خود عنایت فرمودیم و زیادت این مجلس را با نهایت شوق خودمان قبول کرده ایم و این مجلس محترم مجلس خودماست هر کس ضدیت با این مجلس نماید بشخص ماضدیت کرده اگر رضایت ما را منظور دارد بجهتی زود منتخبین خود را معین نماید که بخواست خداوندی مقدمات انتخاب تا روزدهم بخوبی انجام داده شود و از روز یازدهم شروع تعیین و کلا نموده و محض میمنت و مبارکی روز یازدهم معین ماه که یوم مولود مسعود حضرت حجه الله فی الارضین است برای افتتاح خودمان بمجلس حاضر و آن روز بیرون را تاریخ افتتاح شورای ملی قرار خواهیم داد.

سپس شاه بمشیرالدوله صدارت عظمی اشاره کرده اظهار داشت «از طرف مجلس اعلانی منتشر نماید که هر طبقه تار و زده ماه منتخبین خود را معین نماید از شرف و نایب این مجلس محترم و بعداً هم حق انتخاب و تعیین وکیل برای خودشان خواهند داشت» همان هنگام بحسب امر شاه مشیر الدوله بحکومت تهران امر داد که اعلان ذیل را انتشار دهد شاهزادگان و سلسله قاجاریه نیز به تعیین و کلائی خود پرداختند.

دوچون موافق نظامنامه انتخابات امر او ایمان و اشراف و ملاکین باید نمایندگان خود را برای مجلس شورای ملی معین نمایند لهذا با کمال احترام و توقیر خواهش می شود از ایمان و خوانین و اهل قلم و اطبا و ملاکین و صاحبان مستغلات شهری بجدودی که در نظامنامه مقررات طبقات نوکر سواهی اهل نظام هر گاه در جزو شاهزادگان عظام و علماء اعلام و قاجاریه و ملاب و خوانین و اصناف انتخاب نکرده اند روز شنبه هفدهم شعبان از یکساعت بعد از ظهر الی یکساعت بفریب مانده بمنوان ملاک در مجلس انتخابات ملی حاضر شده شش نفر نمایندگان

ملاکین را در وقت قرعه انتخاب نماینده محض سهولت توضیح می شود که آقایان معزی الیه هم شش نفر نمایندگان خود هر کس را می خواهند نماینده ایشان باشد از پیش در نظر بگیرند که در وقت انتخاب معطل و رود نباشند صاحبان مستغلات در صورتی که مستغلات ایشان از هزار تومان کمتر نباشد در حکم ملاکین هستند هر یک از آقایان معزی الیه هم حاضر نشدند بموجب این اعلان حق انتخاب ایشان در این نوبت ساقط خواهد شد (غلامحسین غفاری)

چند روز قبل از ختم عمل منتخبین تهران بحسب امر مظفرالدین شاه مشیرالدوله صدارت عظمی برای افتتاح مجلس رفقه دعوتی بمنوان علما و شاهزادگان و امر او رجال و سفیران خارجه و نمایندگان انتخاب شده باین مضمون فرستاد:

د یوم یکشنبه هجدهم شعبان سه ساعت بفریب مانده در عمارت گلستان افتتاح مجلس شورای ملی خواهد شد مستعدی است در ساعت مذکور برای درک سعادت حضور همایونی شرف حضور بهم رسانید بموجب این دعوت در ساعت معین دعوت شدگان با ایسهای رسمی خود در عمارت گلستان حضور یافتنند و در طاق برلین خطاب به افتتاحیه را که متن آن گراور شده است مظفرالدین شاه قرائت کرد.

پس از اختتام خطابه و کلا بعد از آنکه در باب نظامنامه داخلی پرداختند و جلسه بعد بروز دوشنبه نوزدهم شعبان موکول شد در روز مذکور نمایندگان در دارالشورای ملی جمع شدند و صنیع الدوله را با کثرت بسمت ریاست مجلس و وثوق الدوله و حاج امین الضرب را بعنوان نواب اول و دوم رئیس و سید محمد تقی هراتی و حاج سید نصرالله و دبیر السلطان و عرون الدوله را بعنوان اعضای دفتر کابینه مجلس معین نمودند پس از ختم این جلسه از طرف رئیس جلسه آینده بروز شنبه بیست و چهارم شعبان موکول گشت و مشاهیر و کلا حاضر شدند که نظامنامه داخلی مجلس را تعیین نموده و در جلسه پیشنهاد نمایند تا بتصویب برسد عصر شنبه بیست و چهارم شعبان صدارت عظمی و حجج اسلام و کلا در مجلس حضور یافتند و عده ای از کلا نیز که برای نوشتن نظامنامه داخلی مجلس در منزل صنیع الدوله رئیس مجلس اشتغال داشتند در اطاق مخصوص جمع شده و مذاکره پرداختند در این جلسه آقای شیخ مهدی پسر بزرگ حاج شیخ فضل الله برای رسانیدن عرایض و شکایات ملاکین و استدعای خواستن احتشام السلطنه و سعدالدوله حاضر شد. شیخ مهدی در حضور صدارت عظمی و آقا سید عبدالله و آقا سید محمد و آقا شیخ فضل الله و سایر علما و وزرا و کلا بیان خشونت و سخت گوئی را با آن شیخ مهدی گذارد سپس آقا سید محمد تقی هراتی در مقابل حجج اسلام اسامی یک یک و کلا را قرائت کرد و باسم هر یک از کلا که مریضه آن وکیل از جای خود برمیخاست و کرنش میکرد بشخصی که پیشانی او بقالی ممالص می گشت و سپس بجای خود فرامی گرفت و همین ترتیب تمام و کلا را نام میبرد تا اسامی و کلا

و تعدید مکتوبات تند نویسان برای اشاعه و طبع در روزهای مجازات.

۱۳ - شخص رئیس تابع مجلس است در این اینکه دست ریاست دارد.

۱۴ - نماینده مجلس نسبت بخارج معصوم بشخص رئیس است و هر وقت هیئت مجلس بخارج مجلس مثلا پوزراء دولت مطلق داشته باشد توسط رئیس فقط ابلاغ و تحصیل جواب میشود همچنین بالعکس.

۱۵ - رئیس مجلس میتواند بحسب لزوم شخصاً یا بخواهش ده نفر از اعضای مجلس با زوری اجلاس معمر مانده بدون حضور روزنامه نویس و تماشاچی یا انجمن معمر مانده مر کباز عده منتخبین از اعضای مجلس تشکیل بدهد و سایر اعضای مجلس حق حضور در آن نداشته باشند لکن نتیجه مذاکرات انجمن معمر مانده وقتی معمری تواننده که در اجلاس معمر مانده با حضور عده کافی از اعضا مطرح مذاکره شده با کثرت آراء قبول شود و اگر مطلب در مذاکرات انجمن معمر مانده قبول نشد در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهد بود.

۱۶ - در الی هر دوره اجلاسیه رئیس بودجه مخارج و مصارف آن دوره را تعیین کرده در مجلس قرائت میشود بعد از آنکه در مجلس با کثرت آراء قبول شد بکنفره کپل خرج از اعضای مجلس منتخب میشود که با نظارت انجمنی از مجلس مباشر مخارج باشد.

تکالیف رئیس و نمایان رئیس و منشیان و تکالیف آنها

- ۱- پس از افتتاح مجلس در اجلاس اول باید مطابق ماده سی و دو و سی و سه نظامنامه انتخابات تعیین رئیس و دو نایب رئیس و چهار منشی از منخبین با کثرت آراء شود. رئیس با کثرت تام سایرین با کثرت نسبی و در موقع انتخابات رئیس و نمایان و منشیان باید اقلا سه ربع از اعضای مجلس حضور داشته باشند.
- ۲- افتتاح و اختتام اجلاسات با رئیس است و فراد گرفتن یا برخاستن رئیس از جای خود علامت افتتاح و اختتام مجلس است قبل از اجتماع عده لازم از اعضا برای شروع بمذاکرات رئیس مجلس را افتتاح نمیکند. همچنین تعیین روز و ساعت اجلاسات مقررده یا فوق العاده بعد از رئیس است.
- ۳- تعیین مستخدمین مجلس از قبیل نویسنده و پیشخدمت و سرایدار و اجزاء نظمی و غیره و مقرر داشتن تکالیف این اجزاء بعد از رئیس است.
- ۴- پس از آنکه مجلسیان در موضوع معینی بقدر کفایت مذاکره کردند رئیس امر بصحیل آراء مینماید و نتیجه عمل را بمجلسیان اعلان می کند.
- ۵- رئیس همیشه مراقب حفظ نظم در مذاکرات هست و هر وقت خلاف نظم ظاهر شود قوانین نظمی مجلس را بمجلسیان تذکر می نماید.
- ۶- هر یک از اجزاء مجلس از قوانین نظمی مجلس منحرف شود و بتذکر رئیس متنبه نشود رئیس تقصیر او را بمجلسیان اظهار میکند و سعی می کند موافق فصل سیم است در باره او اجرا می نماید.
- ۷- رئیس مجلس داخل گشتگو نمیشود و سخن آهاز نمی کند مگر در موقعی که مجلسیان نسبت به یکدیگر بی احترامی و خشونت کنند یا وقتی که چیزی از او بپرسند. در صورت اول باید مجلسیان را متذکر کند که ملثقت حفظ قانون باشند در صورت دوم باید جواب مسائل را بیان کند.
- ۸- هر گاه رئیس بخواهد در مباحثه مطلبی دخالت کند باید بجای خود را بنایب رئیس سپرده خود جای متکلم قرار گرفته و آنچه صلاح دانند مذاکره کند.
- ۹- اگر بواسطه نزاع و مشاجره اعضا امر مذاکرات موقوف شود رئیس میتواند موقه بساندازه رفع غائله اجلاس را تعطیل کند.
- ۱۰- رئیس میتواند بهر یک از اعضای مجلس بقدر یک هفته برای رفع حوائج شخصی آن شخص مرخصی بدهد.
- ۱۱- رئیس مجلس در هر انجمن تعیین عقوبت کاذب از اعضای مجلس تشکیل یافته باشد میتواند داخل شود و در مذاکرات آن انجمن شرکت نماید.
- ۱۲- رسیدگی به درت مجلس که منشیان در اجلاس می نویسند بعد از رئیس است همچنین تعیین

- ۱۷- بطور کلی تمام تکالیف رئیس در موقع غیبت رئیس بر نمایان رئیس وارد است.
- تکالیف منشیان و دفتر دار**
- ۱۸ - نوشتن صورت مجلس برای هر اجلاس. بطبع رساندن مذاکرات در اجلاسات برای تقسیم با اعضای مجلس و رسیدگی بتحریرات تند نویسان و مقابله آنها با سورتها بیک روزنامه نویسان بر می دارند بعد از منشیان مجلس است.
- ۱۹ - هر روز در حین افتتاح هر اجلاسی منشی اصول مطالبی را که روز قبل در مجلس طرح شده برای مجلسیان قرائت می کند که نتیجه مجلس سابق را در نظر داشته باشند.
- ۲۰ - بعد از اجتماع مجلسیان باید حضار مجلس را با فهرستی که در دفتر ثبت است تعقیب کرده عده حاضرین و غائبین را تشخیص بدهند همچنین تعیین عده حاضرین از اعضا قبل از شروع بمذاکرات یاری خواستن بعهده منشیان است.
- ۲۱ - قرائت کلیه مکتوباتی که در مجلس باید خوانده شود یا منشیان است مگر آنکه آن مکتوب راجع بیکس از اعضای مجلس باشد و خودش بخواهد قرائت کند.
- ۲۲ - وقتی که منشی مطلبی را در مجلس قرائت میکند اگر مجلسیان بتجدید قرائت امر کردند باید دغه قرائت و ثالث بخواهد تا وقتی که از اعادة ذکر آن مستقنی شوند.
- ۲۳ - هر یک از منشیان مادام که مشغول کار است حق دخالت در مباحثات ندارد مگر اینکه کار خود را بمنشی دیگر واگذار کرده خود داخل در مباحثات شود.
- ۲۴ - در موقع تعیین اکثریت شمردن آراء بعهده منشیان است.
- ۲۵ - مکتوباتی که از طرف مجلس نوشته میشوند اهم از سؤال یا جواب باید یکی از منشیان

مسوده کرده پس از تصویب مجلس و امضای رئیس بدفتر بفرستد که آنرا یا کنویس کرده بامضای رئیس بفرستد و یا اصل را با اسناد راجعه بآن ثبت و ضبط نماید.

۲۶- حکم دادرز از اعضای مجلس منتخب میشود که تصدی ضبط اسناد و ترتیب دفتر باشد و نوشتجات و نتهائی که منشیان باومی دهند بترتیب مخصوص ضبط کند که در موقع لزوم مراجعه بآن سهل وآسان باشد.

۲۷- نوشتجات و دفاتری که مربوط بمجلس است دفتر دار حق ارائه آنرا باحسب ندادن مگر با اجازه تمام یا اکثر ائمه مجلسیان و همچنین اطلاعاتی که دفتر دار یا اجازه دفتر خانه در ضمن خدمت تحصیل کرده اند نباید اشاعه و افشا نمایند.

۲۸- ثبت اسامی اعضای انجمن های تعقیق بادستور الملک کار وزارت معاموریت آنها همیشه باید در دفتر حاضر باشد.

۲۹- برای تعیین تکالیف دفتر دار و اجزاء و مستخدمین دفتر خانه دستور العمل مخصوص نوشته خواهد شد و تصویب اعضای مجلس خواهد رسید.

فصل دوم

در حدود سایر اعضای مجلس

۳۰- اعضای مجلس باید در نهایت ادب و احترام با یکدیگر رفتار کنند و از حیث رعایت ادب فرقی میان افراد مجلس ملحوظ نیست.

۳۱- مواضع کردن و ادای بعضی رسومات که اسباب تفرقه و حواس باشد در مجلس ممنوع است.

۳۲- هر یک از اعضای مجلس حق دارد موافق فصل پنجم مطلبی را عنوان کند و در ردو قبول هر امریکه دیگری ابتدا کرده و در تحت مذاکره است رای خود را اظهار کند.

پس از تصویب نظامنامه داخلی در همین جلسه جواب سه مطلب نمایندگان که توسط صدراعظم از شاه سؤال شده بود رسید.

مطلب اول مربوط بود بتعیین جا و محل انعقاد مجلس در این باب دستخط شاه بشیرالدوله صادر گشت که عمارت بهارستان را عیالته مجلس شورای ملی اختصاص دهند تا بعد برای مجلس محل مناسبی تهیه گردد.

مطلب دوم مربوط بقانون اساسی بود در این باب دستخط شاه بشیرالدوله صادر گردیده بود که کتابچه قانون اساسی راهمین دوره ملاحظه و عودت خواهد داد و در ذیل دستخط صدراعظم نوشته بود که تا روز شنبه آنرا بمجلس خواهد فرستاد پس از آنکه مجلس آنرا تصویب کرد مجدداً برای صحنه شاهتقدیم خواهد داشت.

مطلب سوم راجع بود بمحل نان و گوشت و در این باب شاه بصدر اعظم دستور داده بود که برای آسایش مردم ترتیب درستی در محل نان و گوشت بدهد در ذیل این دستخط صدراعظم نوشته بود که حاکم تهران متمهده شده است در این چند روز قرار در محل نان و گوشت بگذارد قلمامجلس چند روزی تأمل کند تا اقدامات او به نتیجه برسد و برض مجلس برساند پس سیاه محمد محمد طباطبائی

بمجلس آمده و مجدداً دستخط شاه را قرائت کرد آنگاه نطق ذیل را ایراد نمود.

ای نماینده گان چهل کرد نفوس محترم ایران غرض از آمدن من باین مجلس محترم شورای ملی برای تسکین خاطر شما و شرف خود می باشد باینکه و آگاه باشید که شخص مقدس همایونی که

خداپس صحت و همت دارین کرامت فرماید بطیب خاطر و سرافت طبع همایون مقدس قدرت خود را بدست شما داد در واقع این مجلس مقدس مظهر قدرت شخص اقدس شهربازی و قوت چهل کورور نفوس ملت نجیب ایرانست ، بنابراین فرد فرد شما مکلفید بیکایفی که خداورسول در قرآن مجید معین فرموده است هر گاه بتکالیف خود عمل نمودید نزد خداورسول و پادشاه و چهل کورور نفوس محترمه ایران محبوب و بزرگ و با شرف خواهید بود ، العیاذ بالله اگر بهوای نفس و اغراض فاسده شخصی رفتار کردید مسئول و مردود خداورسول و شخص همایونی و ملت خواهید گردید .

بدانید و آگاه باشید باری بس گران بدوش گرفته اید ، خوب تمق و تفکر نمایند و با وجدان خودتان محاکمه کنید اگر در بین راه وا خواهید ماند و این بار اسانت را درست بمنزل نخواهید رسانید و بدست خودتان این کوه گرانبها را به دزدانی که فلا با کمال جلالت در کعبین می باشند خواهید داد بهتر این است که قبیل و برای خود معاصدی پیدا کنید این مسئولیت ، مسئولیت یک کورور تومان یول نیست که بتوان برای او معامی درست نمود و اچیران آنرا در دم بوجه حسن کرد مسئولیت چهل کورور نفوس است مسئولیت شرف انسانیت است . مسئولیت نزد وجدان خود است . مسئولیت نزد خدا و زمینبر است . مسئولیت نزد ولی نعمت کل و پدر نابداد مهربان رعیت است ملتت باشید که جمعیت کبیری در داخله و خارجه برضدیت این مجلس ویرم زدن این اساس مقدس گردانمردی بیان بسته اند . گول نفورید فرفته سخنان مفرضانه آنها نشوید ترس ننمائید ذات مقدس شاه با کمال قدرت با خیالات عموم ملت مخصوص شما که نماینده آنها میباشد همراه میباشد وضع شهران خبیلی شایع و در هم در هم می بینم هر روز و هر شب در هر گوشه شهربک آشوبی است نمایانم تمهات پای اطلاع بر شماست که مسبب این اغتشاش را جلد از حکومت تهران بخواهید ، جوابی که از آنجا برسد تکلیف معلوم خواهد گردید آنوقت باید جدا اصیاب امنیت شهر را مجلس فراهم بیارید یا حکومت را مسئول خود قرار دهید .

بنامه همین شکایات را ایشان بمجلس بنویسند و مجلس بموجب همین ورقه از حکومت بازخواست نماید .

صبر روز شنبه در مجلس چهار ساعت بفریب مجلس در بهارستان منعقد شد جمیع و کلا حضور داشتند یکساعت بفریب مجلس ختم شد در این جلسه چند لایحه که راجع بعمل نان قرائت گردید مذاکره دیگری نشد . تا یکساعت بفریب نمایندگان منتظر بودند که قانون اساسی از طرف صدراعظم بمجلس فرستاده شود و چون نرسید قرار بر این شد که اگر تا روز بعد نرسد مجلس یادداشتی برای صدراعظم ارسال دارد و قانون را جلداً مطالبه کند پس از ختم جلسه کتابچه قانون اساسی بمجلس ارسال گشت لکن چون مصاد آن مستبانه بود مورد قبول واقع نشده و عودت داده شد و کلا خود بدوین قانون اساسی پرداختند .

چهار شنبه پنجم رمضان با حضور سه قبلی مجلس تشکیل گردید صبح الدوله در این جلسه در پاسخ پرسشی که شد اظهار داشت تا امروز مشغول جرح و تعدیل مواد قانون اساسی بودیم و نسبت بمواد آن با کثرت اراه تصمیم گرفته شده بمنشی داده ایم تا با کنویس کند شاید تکلیفات دیگر بیاورد امشب انشاء الله خدمت صدراعظم فرستاده خواهد شد که برای صحنه شاه بفرستد.

روز شنبه یازدهم رمضان در مجلس راجع بمجلس سنا مذاکره بعمل آمد در خصوص انتخاب و افتتاح این مجلس اختلافی میان نمایندگان هیئت دولت بود . جماعتی از نمایندگان تشکیل مجلس سنا را لازم دانستند بشرط آنکه متبعین آن را نصف هیئت وزرا و نصف مجلس همین کند ، جماعتی دیگر عقیده داشتند که اگر وجود مجلس سنا برای رفع اختلافات بین مجلس شورای ملی و دولت لازم است باید دو تکت باشد و تکت اعضای آنرا ملت معین نمایند و یک تکت را هیئت دولت و اگر فرض از تشکیل این مجلس آنست که ناظر آراء مجلس شورای ملی باشد و آنرا قبول یابد نماینده چینی مجلس لازم نیست وجود آن مایه اختلاف بین دولت و مجلس شورای ملی خواهد بود . بالاخره این عقیده که دولت از نمایندگان مجلس سنا را مجلس و یک تکت را دولت معین نماید مورد پسند واقع شد.

رئیس مجلس اظهار داشت که چون فلا وقت منقضی است روز سه شنبه ورقه یادداشتی بهین مضمون بمسارت عظمی خواهد فرستاد در این جلسه راجع بعمل نان و گوشت نیز سخن بیان آمد و مذاکرات زیادی در آن باب شد .

روز سه شنبه چهاردهم و پنجشنبه بیستم رمضان نیز مجلس جلسات خود را تشکیل داد ، مذاکرات راجع به افتتاح مجلس سنا بود و اینک تشکیل مجلس سنا لازم است که در قانون اساسی پیش بینی شود یانه و چون در این باب مشاجره شد از سه ماده اوله یکی از نمایندگان که در این جلسه حضور یافته بود کتب نظر شد در پاسخ اظهار داشت که در انگلیس و فرانسه چنین مجلسی با اسم سنا موجود است لکن تمام نمایندگان آن از طرف ملت انتخاب می شوند ، چون امروز شخص مقدس پادشاه با طیب خاطر در اعانت و مساعدت با مجلس با تمام قوا حاضرند و هیئت وزراء دولت هم از صمیم قلب پیرو خیالات مقدس شاهنشاهی میباشد بنابراین گمان نمیرود یکی از مهمترین مسائل مربوط بترقی ملت وقتی با کثرت آراء مجلس فیصل یافت از طرف دولت با آن ضدیت شود ، فلا بمقدمه من وجود همین مجلس شورا کافی است . بلی وقتی مسئله بین مجلس شورای ملی و هیئت وزراء دولت محل اختلاف واقع گردید آنوقت میتوانیم کمیسیون مرکب از این مجلس و هیئت اعیان و اشراف و وزراء سابق معین نمایم تا در آن مسئله مختلفه فی بحث نمایند و هر رای از آن مجلس برون آمد بدان صحنه همایونی بموقع اجرا گذارده شود و این مجلس بنام کمیسیون تشکیل داده خواهد شد و بعد از رفع اختلاف نیز منحل خواهد گردید و در وقت لازم مجدداً تشکیل خواهد شد.

این رای بدون استثناء مورد پسند و کلا واقع گشت و با کثرت آراء مقرر گردید فصلی در این باب بقانون اساسی ضمیمه شود که در مورد لزوم خود ملت برای رفع اختلاف کمیسویی از اعیان و اشراف و علما و دانایان تشکیل خواهد داد . قرار شد پس از ضمیمه شدن این فصل بقانون اساسی مراتب از طرف صبح الدوله رئیس مجلس بمسارت عظمی فرستاده شود تا برای صحنه همایونی ارسال گردد.

روز شنبه بیست و دو صبح السلطنه بمجلس آمد و نامه بخط صدرات عظمی خطاب بخود او که بمجلس ارائه دهد و قرائت کند همراه آورده و قرائت نمود و مفهوم آن این بود که امروز شما بمجلس شورای ملی بروید و از طرف دولت ابلاغ بمجلس و مبعوثان نمایندگه دولت بیست کورور تومان فلاقرض داخلی و خارجی داد که در اداء آن تاگزیر است ، با دولت روس و انگلیس مذاکره و قرار نامه آن تالیق اندازه مرتب شده که دولتین بیانک استقراضی و بسانک شاهنشاهی حواله نموده بدهند چون اطلاع و آراء و کلا در این باب شرط است بمجلس اظهار آراء آنها را در این باب گرفته بیارید .

پس از قرائت این نامه صورت قرارنامه که بادولتین روس و انگلیس مذاکره شده بود باین مضمون قرائت شد . دولتین روس و انگلیس بیست کورور تومان بلااشترک بدولت علیه ایران از قرار صد هفت فرض میدهند بشرابط ذیل ،

اول آنکه دولت علیه مصارف خرج این وجه را باید با اطلاع دولتین روس و انگلیس برساند .

دوم دولت روس از این وجه حق مطالبه اقساط استقراضی قبل را ندارد و نباید از این وجه بپردازد . سوم قرار نامه این بیست کورور تومان قرض که دولتین روس و انگلیس بدولت علیه ایران می دهند مطابق و موافق قرارنامه استقراض دولت علیه ایران از دولت روس است که در سه بک هزار و نهصد و یکصد و دو نموده است .

چهارم - چهار کورور این وجه از امروز تا شب هفد نوروز دولت علیه ایران از دولت روس و انگلیس مساعده خواهد گرفت و مدت اداء این چهار کورور تا یکسال است و چهار ماه مهلت دارد .

پنجم- کورور و ضامن این چهار کورور تومان نزد دولت روس گمرکات شمالی و نزد دولت انگلیس بستخانه و تلگرافخانه کسانیک سابق داده شده است میباشد و هر گاه مکفی نباشد گمرکات بندر خلیج فارس ضمیمه کوروز دولت انگلیس خواهد بود .

ششم - بقیه وجه این قرارنامه استقراض وقتی داده خواهد شد که دولت ایران چند ماه قبل از لزوم اطلاع بدولتین روس و انگلیس بدهد .

بعد از قرائت این قرارنامه صورت قروض و مخارجی که فلاقوربت لازم بود قرائت شد تقریباً از قرار ذیل : مخارج درباری عقب افتاده ، مواجب سفراء ایران در خارجه ، مواجب قشون ، مخارج غیر مترقب که جمع آن طبق صورتی که داده بودند چهار کورور تومان گردید و چنین اظهار شد که اگر بقوربت دو کورور آن بدولت نرسد تمام ادارات دولتی ارتکار می افتد و دو کورور دیگر آن شب هفد برای اداء قروض و مواجب باید بدولت برسد بهما از خواندن این قسمت ها گفتگو در مجلس زیاد شد جماعتی رای دادند که این قرض فلا چون لازم است و کار دولت پریشان است ضروری ندارد و ملاحظه اینکه موعده اداء آن یکسال است عیبی ندارد و چون از دو دولت است دیگر زور نخواهند گفت .

جماعتی دیگر که عقیده داشتند که باید دولت ریز قروض را بمجلس شورای ملی بفرستد بلکه خود بتوانیم حیف ومیلی که در آن شده است پیدا کنیم که از ماخذ قرض مساعده و قرض کلی کم شود و مخارج

جمعی دیگر عقیده داشتند که باید دولت ریز قروض را بمجلس شورای ملی بفرستد بلکه خود بتوانیم حیف ومیلی که در آن شده است پیدا کنیم که از ماخذ قرض مساعده و قرض کلی کم شود و مخارج

جمعی دیگر عقیده داشتند که باید دولت ریز قروض را بمجلس شورای ملی بفرستد بلکه خود بتوانیم حیف ومیلی که در آن شده است پیدا کنیم که از ماخذ قرض مساعده و قرض کلی کم شود و مخارج

این پول هم با اطلاع شوری باید بشود هر کس از هر طرف صدائی بلند میکرد و رای میداد . جماعتی دیگر نیز که می دانستند این استقراض وسیله امضای دوقرض سابق نیز خواهد بود با آن موافقت نکرده و ساکت بودند از طیفه تجار رای خواسته شد . معین التجار بوشهری نطقی کرده و در طی آن مواد قرارنامه را یک یک رد نموده و مضار آنرا بیان کرده و نتیجه گرفت که دولت ابد اقروض نیست زیرا که شاهزاده تاناک قرض می نمود که من جمع و خرج دولت را موازنه نمود ششمه هزار تومانم فلا اضافه دارم که در نزد تومانیان گذاشته ایم برای بعضی مخارج غیر مترقب دولت . ما تا این درجه تاناک را دروغگو و بی اطلاع و پیاوه صرا نمی دانیم باید دولت جمع سه ساله و مخارج آنرا بمجلس بفرستد تا از روی دقت رسیدگی نمایم اگر مسلم باشد که دولت مقروض است البته بر ذمه ملت است که کار دولت را راه بیندازد ولی نه آنکه از روس و انگلیس قرض شود آنها را با این شرایط سخت آنها را برای چهار کورور ملک و تسلیم نمایم بیلاوه شاید ما در رسیدگی جمع و خرج محلی پیدا نمایم که فلا این چهار کورور از آن جمع و خرج بپاشود و در شکها مانده باشد آنوقت بیرون می آوریم تا به محتاج استقراض از خارجه ونه محتاج بقرض داخله شویم فلا بنده کور کوروا نه نمی توانم رای بدهم که قرض بهر جهت بنمائید یا ننمائید باید دولت اولاً بودجه جمع و خرج سه ساله خود را قلم بقم بمجلس بدهد و بعد صورت قرارنامه و معاهده قرض سه بک هزار و نهصد و یک هزار و نهصد و دو را بمجلس ارائه نماید تا مواد آنرا ملاحظه و دقت نمایم و مسبق باشیم .

این اطلاع از مواد آن نه برای این چهار کورور است بلکه برای اینست که دولت صد کورور اقلا پول برای اصلاحات مملکتی لازم دارد و مسلماً محتاج بقرض خارجه خواهیم شد ، پس باید قبل از آن و کلا از مواد معاهده مسبق باشد تا بتوانند تدارک خارج بنمایند .

فایده دیگر اطلاع ملت از مواد آن معاهده اینست که اگر منافی با استقلال دولت است اقدامی نمایند تا تدارک وجهی در داخله بهر قسمی که پیشرفت کند بشود و دوقرض روس را داده خود را از این تنگ و عار برهانیم آنوقت باننازه در آمد خودمان مخارجی بطور صحیح معین نمایم و نیز مبلغی از دخل مملکت را برای تعمیرات و اصلاحات لازم معین کنیم که سال بسال با مضای ملت بمصرف برسد و خود را بی نیازی از قرض کردن از سایر همسایگان که محل مضاطره آنان می باشیم بنمائیم . فرضاً اگر محتاج بقرض برای تعمیرات معادن ، راه آهن یا غیره بشویم قرض را ملی قرار دهیم یعنی تشکیل بانک ملی با اسم ملت نموده اسناد آنرا در خارجه منتشر نمایم تا موعده معین ، بهر جهت رای من اینست که باید دولت در قرض از داخله و خارجه خیلی دقت بنمایند با این عجله امروز بنده رای نمی دهم قرض بشود .

پس از ختم بیانات حامی معین التجار همه و ولوله فریبی در مجلس افتاد ، جماعت تجار که هموما قبل از این نطق حاجی معین التجار بوشهری باری از شر کت داشتند رای او را متفقاً تصدیق کردند و رای دادند که نباید قرض کرد .

سایر نمایندگان نیز از رای اولیه خود منصرف شده و بنمایندگان تجار پیوستند و قطعاً خود منصرف

حاج معین التجار گفت باین عجله قرض کردن ولو بیک صد هزار تومان هم باشد برای دولت و ملت عاقبت نیکو ندارد

دولت با اینکه این وجه را از بانکها بدون گرو و شرط قرض نماید و صادرات ضلالت نماید که قرض دولتی و ملی نباشد یا اینکه دولت از بانک بگیرد چند نفر مایستی تجار نه ملت ضمانت می کنیم یا اینکه دولت آن بدهد چند نفر تجار از بانک قرض تجار می نمایم دولت ضمانت نماید و حال آن که اگر دولت اذن بدهد که این دو کورور را ما از بانکها قرض تجار می نمایم بی ضامن هم ممکن است این قدرها بلکه خیلی از این بیشتر نزد بانک ها تجار اعتبار دارند .

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

که طرفدار قرض کردن بودند چنان بر آشفند که قرض آنها بر عموم مجلسیان روشن شد لکن چون عده آنها معدود بود ساکت ماندند و بالاخره مقرر شد که صورت مجلس و آراء و کلا و استمدای فرستادن صورت جمع و خرج و قرارنامه استقراض سابق را بمخبر السلطنه بعیث دولت ابلاغ نمایند .

روز یکشنبه ۲۳ رمضان نیز بمخبر السلطنه از طرف دولت بمجلس آمد و اظهار داشت که دولت در فرستادن جمع و خرج مملکت بمجلس کمال میل را دارد . ولی چون این امر فلا نتیجه برای مخارج ضروریه دولت ندارد عیالته پولی که لازم است و اگر نرسد ادارات دولت برهم می خورد دو کورور است این دو کورور را فلا یا امضا نمایند که از دو دولت قرض شود یا اینکه از جای دیگر برای دولت راه بیندازید تا بعد برای قرض کلی فکری بنمائید و این دو کورور باید در ظرف همین دوه روزه به دستگاه دولت برسد و گرنه دستگاه دولت از کار می افتد .

و کلا و ملت با توجه بنطق روز گذشته حاج معین التجار و اکثریت آراء در باب عدم استقراض بر آشفند که ملت نمی تواند خانه ولانه خود را بروس و انگلیس بدهد که چه خیر است امیر بهادر جنگ و فلان وزیر و فلان دبیر و فلان امیر پول میخواهد در این باب بسیار گفتگو و مشاجره شده . بالاخره رئیس مجلس بار دیگر از تجار رای خواست مجدداً حاجی معین التجار بر خاسته گفت دولت از ملت و ملت از دولت است فرقی ندارد و این فرق اصطلاحی است معلوم است نقماً دولتیان که رضی بدو کورور قرض شدند خیلی دستگامشان بی پول است نباید ملت همراهی نمایند ولی با این عجله گمان اینست که اگر از دولت روس و انگلیس هم بخواهیم بنا و صلت ندهد لابد باید چند روزی مهلت بدهند تا تدبیری بنمایم .

مخبر السلطنه اظهار داشت که دو کورور در بانکها موجود است قرض ضایت شمارا دولت منظور دارد . حاج معین التجار اظهار نمود که اگر بانکها بدون ضمانت دو کورور می دهند بسیار خوب است گرفته شود و بمصرف رسانند ولی باید باز با اطلاع و کلا باشد .

مخبر السلطنه اظهار نمود بانکه بی ضمانت نمی دهند و باید معین قرارنامه را قدری حک و اصلاح نمود و عیالته دو کورور گرفت بعد از اینکه شما فکری برای بقیه کردید یا از داخله یا از خارجه این دو کورور را رد نمائید .

حاج معین التجار گفت باین عجله قرض کردن ولو بیک صد هزار تومان هم باشد برای دولت و ملت عاقبت نیکو ندارد

دولت با اینکه این وجه را از بانکها بدون گرو و شرط قرض نماید و صادرات ضلالت نماید که قرض دولتی و ملی نباشد یا اینکه دولت از بانک بگیرد چند نفر مایستی تجار نه ملت ضمانت می کنیم یا اینکه دولت آن بدهد چند نفر تجار از بانک قرض تجار می نمایم دولت ضمانت نماید و حال آن که اگر دولت اذن بدهد که این دو کورور را ما از بانکها قرض تجار می نمایم بی ضامن هم ممکن است این قدرها بلکه خیلی از این بیشتر نزد بانک ها تجار اعتبار دارند .

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

مخبر السلطنه اظهار داشت چون امروز این

طریق فرض منافی مصالح سیاسی و ملیتی آن ها میباشد شاید باین فسی که شما بیان کردید شما و بدولت فرض ندهند تا مجبور شوید با همان قراض و شرایط استقراض نمائید.

حاج معین گفت که اگر دولت باین طریق اذن بدهد بانکها نمی توانند در صورتیکه از طرف دولت و ملت صاحب ملیونها شده و اسامه هر کدام مبالغ گزافی از داخله یعنی از ما ملت دارند این جزئی بول را ندهند حالاً فرض می کنیم بانکها ندادند شاید ما بتوانیم از سرمایه خودمان دو کروور به دولت موقت قرض بدهیم یا آنکه خارج از این مجلس مجلسی معین کنیم که یک یا از تجار درحالی که از طرف ملت و دولت صاحب کروور ما شده اند این پول را فراهم آورده و زیر بار ننگ اجانب مجدداً روم.

مخبر السلطنه اظهار داشت من میدانم هیچ کدام از این خیالات شما وجود خارجی پیدا نخواهد کرد و کار دولت یریشان تر خواهد شد.

معین التجار گفت شما این اذن را بامهلت از دولت برای ما بگیریید شاید ما از فرنگستان پیش از این مبلغ جزئی بدون شرط و گرو پول قرض نمائیم و داخل مملکت کنیم این را هم می گویم که تلگرافخانه و ستخانه ابتدا تا بحال بانکلیس داده نشده یعنی در صدارت شاهزاده گرو نرفته است اکثریت آراهین امروز برای حاج معین التجار موافق بوده و مجلس ختم گردیده.

روز پنجمین هیئت و هفتمین رمضان مجلس تشکیل شد در این جلسه دولت مهلت داد و تجار در صدد تشکیل بانک ملی برآمدند که سرمایه معین نموده اسناد آنرا در داخله بفروشد چند نفر نیز لایحه ای بمجلس فرستادند که بانک ملی تشکیل بدهیم آنچه نفر گننام یکصد هزار تومان فعلاً موجود کرده ایم مذاکرات این جلسه اذن در حول این مطالب بود. در این جلسه میرزا سید محمد و آقا سید عبدالله و آقا شیخ فضل الله و صدرالعلما و بعضی دیگر نیز وارد شدند مذاکره نان میان آمد جماعتی از کلا از وزیر مخصوص (صاحب اختیار فعلی) که کما کما تهران است حمایت میکردند عاقبت عمل نان در مجلس رسماً مذاکره و قرار شد که آنرا بصورت شرکت یا بشکل دیگری اداره نمایند دستفوق رای ندادند و معایت آنرا بیان نمودند و رای دادند که باید اسام نان و گوشت تحت اختیار حکومت باشد بشرایط مقررده تا برای اول حال یعنی سر خرمن فکری درست در این باب بشود چون مذاکره شرکت بود لایحه نوشته شد که مجلس امضا کنه و شرکت اقدام بکار نماید همان عده از وکلانی که از شما کم تهران طرفداری میکردند در دادن رای تردید نمودند عقیده آنها این بود که ما کمیانی را می شناسیم آنها در شمار تجارند و خوف آن میرود که مال ملت و دولت از میان برود.

حاج محمد اسمعیل تاجر تبریزی معروف بنامه صدرالعلما که هوس کمیانی بود یعنی برای کمیانی که از تجار داخله بودند حرف میزد رد کرده گفت آقای صدرالعلما اگر نظر آقا بر این است که ما را بفرمائید قبول این کار را بنمائیم قبول نخواهیم کرد وقتی بنا شود که ما بخواهیم خدمتی بملت نمائیم و صرف نظر از منفعت بنمائیم نتیجه آن این باشد که ما برای اعتبار قلم دهده ابتدا این کار را نخواهیم کرد در این موقع شیخ حسین مستظرفروش بر آشفته اظهار داشت بلی می خواهم کلامه ملت

و دولت را برادرید.

حاج علی آقا شالفروش باو اهانتی کرد در این موقع شیخ حسین مستظرفروش پراشته با صدای بلند اظهار داشت من داعیه شرف دارم میخوامی مرا ضایع کنی توجه حق داری بمن سخن درشت بگوئی

آقای سید محمد صادق طباطبائی گفت اینجا مجلس است و همه حقوقشان متساوی است بازار نیست که شما چون تاجرید بسقط فروش توهمین و تحکم کنید لکن حاج علی بر تشدد خود افزود. طباطبائی بر آشفته اظهار داشت اینجا مجلس است و جای دشنام و تحکم نیست سپس با آقا سید محمود معروف به ناظم رو کرده گفت اشخاصیکه مانع آزادی نطق میشوند باید از مجلس خارج شوند سید آمد جلو که حاجی را بیرون کند حاجی خود بلند شده بیرون رفت و بمجرد بیرون رفتن حاجی علی تمام نمایندگان تجار بیرون رفتند بلا فاصله نمایندگان جمعی از وکلا را مامور کردند که حاج علی سایر نمایندگان را بمجلس بار گرداند این عده رفتند و تجار را بمجلس آوردند و بقدر دو دقیقه نشستند حاج معین التجار خواست نطقی کند صنایع الدوله رئیس مجلس را ترک گفت و مجلس برهم خورد در این هنگام آقا سید عبدالله طرفین دعوای نیز صلح داد

روز ششمین هیئت و نهمین رمضان چهار ساعت بفرود مجلس مجدداً تشکیل گردید. نخست صنایع الدوله باچندن از وکلا در اطاق دیگر جلسه معرمانه ای تشکیل دادند که معامو نشد راجع بجه موضوعی بود و دو ساعت بفرود در مجلس حاضر شدند. نخست مذاکرات متفرقه ای بعمل آمد تا یکساعت بفرود ناصر الملک وزیر مالیه در مجلس حضور یافت و در باب استقراض از روس و انگلیس مذاکرات بعمل آورده و وجوب قرض را با کمال عجله گوشزد نمود و اظهار داشت که دستگاه حکومت امروز برای چند تومان معطل و یریشانت پس از آن مواد استقراض بیان شد عیناً همان مواد سابق بود باضافه این قسمت یکی آنکه شرایط آنهمه هم اضافه بر تلگرافخانه و ستخانه و گمرکات جنوب نزد انگلیس برای ضمانت این قرض داده خواهد شد. دیگر آنکه ناصر الملک استقراض فوری پنج کروور تومان را ضروری دانسته بود در صورتیکه مخبر السلطنه فقط تقاضای استقراض چهار کروور تومان را داشت سایر بیانات مخبر السلطنه و ناصر الملک کاملاً مطابق بود.

حاج معین التجار اظهار داشت که مادرفکر تشکیل بانک ملی مستمم که بتدکانت نیز باید در ترتیب و شرایط و کتابچه قانونی آن با ما همراهی نمائید. همین قدر که موفق بشکلی چنین بانکی شدیم اگر صد کروور پول هم لازم شود داده خواهد شد و بدو قرض سابق داده خواهد شد تا از این ننگ و بار ملت و دولت بیرون آید.

ناصر الملک جواب داد اگر شما تا بحال بعد هم به تشکیل چنین بانکی موفق شدید خیلی باید تشکر نمود و حال آنکه تا پنج سال دیگر هم اینکار مرتب نتواند شد فعلاً مریض ما گنگه لازم دارد تارفع تب بشود بعد از قطع تب بقوت مزاج باید پرداخت.

حاج معین التجار پاسخ داد آید دولت چهارصد هزار تومان الی یک کروور بنامه شما کتفا کند تا ما کتفا بقیه را بکنیم **ناصر الملک** پاسخ داد شما خودتان ملاحظه نمائید باین آلودگی میتوان یک کروور تومان قناعت کرد.

حاج معین التجار - اظهار داشت فعلاً وقت گذشته است بندگان عالی روز سه شنبه صورت شرائط و معاهداتی که در استقراض اول و دوم مابین دولت هلیه و روس شده بمجلس ارائه نمائید و نیز صورت ریز و معل قروض و مضاراج لازمه راهراه بیاورید تا بمجال سوال و جواب باشد. فعلاً تجار سرگرم تشکیل و احداث بانک ملی میباشد طلاب و سایر طبقات نیز بمجلس اتعادی در هفته یکروز یعنی روزهای جمعه در مدرسه سیه سالار تقدم تشکیل داده اند که برای بانک ملی سرمایه جمع نمایند. دیروز روز افتتاح آن در مدرسه سیه سالار جدید بود و در همان مجلس پنجاه هزار تومان جمع گردید و بنای مجلس را در مدرسه سیه سالار قدیم روزهای جمعه با کثرت آراه گلدشتند.

روز سه شنبه سوم شوال چهار ساعت بفرود مجلس شوری منعقد گردید ناصر الملک وزیر مالیه در مجلس حضور یافت برای مذاکره در موضوع استقراض مذاکرات و شرائط همان بود که سابق نوشته شد در اینک ناصر الملک اظهار داشت شرابخانه جزو گرو نیست من اشتباه کرده بودم بیانات مشارالیه و پاسخ و کلا معین همان بود که در جلسه قبل شد حاج امین الضرب و حاج محمد اسمعیل مغازه و حاج معین التجار و سایر تجار بکلی مخالفت کردند و سایر وکلا نیز با آنها همراهی شدند.

حاج معین التجار در این جلسه نطقی باین مضمون ایراد نموده بر احدی پوشیده نیست که دولت از ملت است و ملت از دولت ضرر آن ضرر اوست و نفع این نفع آن و نیز بر احدی مستور نماند که مابین هیئت وزراء و هیئت مبعوثان ملت ابتدا اختلاف و تمایزی نبوده و نیست خصوصاً مطلبی که راجع بخیر و نفع ملت و دولت و این خاک پاک که وطن عزیز ماست باشد. هر گاه در باب استقراض بین هیئت وزراء و مبعوثین ظاهر آ گفتگو و اختلاف رای پیش آمده بعد الله باطنان باره همین استقراض را بشان واحد است بلی فائده مجلس شوری و کنگش همین است که بنظر هیئت وزراء معلی میرسد و بیان می نمایند همچنین مبعوثین فرضاً بیانات هر یک از آنها شد یکدیگر هم باشد عاقبت هم رای میشوند در صورتیکه هیچ دغدغوری پیدا نشده است هر گاه دولت مدت دو ماه مهلت بماند مضمون میشود که تا سال در ر پنجاه کروور پول برای اصلاح کلی و رفع حوائج دولت فراهم بیاوریم.

فرضاً ما تصدیق نمودیم که این استقراض ضرر ندارد بلکه نفع دارد اولاً عموم ملت از مجلس و دولت مایوس و رنجیده خاطر میشوند و همین نکته مسلماً نتیجه خوبی برای دولت و مجلس نخواهد داشت ثانیاً چون مذاکره در مجلس شده است که ملت خود قرض بدولت میدهد اگر خلافتش ظاهر شود برای ملت و دولت سرکشستی بسیار بزرگی است که منتهی به چه اقدام نمایند جبران نتوانند نمود.

ناصر الملک اظهار داشت بدانید من ابتدا اسراری در این استقراض ندادم ولی ضرورت بول را بدرجه میدادم که تکلیف نیست بیان نامم. چنانچه این فرمایشات منبایش صریح باشد چه بهتر از اینکه ملت بدولت قرض دهد.

حاج امین الضرب و **حاج محمد اسمعیل آقا** اظهار داشتند شما اطمینان میدهیم که تا چند روز بعد

دو کروور وجه تسلیم نمائیم و بعد هم هر چه لازم شود بدولت برسانیم ما از دیروز داخل خط جمع آوری بولیم یکصد و پنجاه تومان از یک معالی جمع شده که ما را خیلی امیدوار نموده است که از پنجاه کروور هم سر بیلا خواهد زد سپس مجلس ختم گردید.

مذاکرات دارالشوری ملی ۱۳۲۰
روز پنجشنبه پنجم شوال ۱۳۲۴

پس از اجتماع وکلا و انقضاء مجلس
حاج شیخ الرئیس از ترتیب عمل نان سوال کرد صنایع الدوله رئیس گفت عمل نان مفوض بعهده حاج امین الضرب است سید الحکماء گفت عمل نان بسیار متشوش است باید شرحی بجناب وزیر مخصوص بنویسند که جلوگیری نمایند و عمل مالیات هم بسیار متشوش است بجهت اینکه مالیات سه آتیه را هم حواله کرده اند که باید مالیات را برای معارج سرباز بدهند و دیگر باید خالصه جات منظم باشد و بعد از این کسی نتواند ببرد و دیگر باید اشخاص تماشاجی هر چه را در مجلس میشوند از زوری تحقیق و دقت باشد که اصحاب اتهام مجلس نشود **حاج شیخ علی** گفت در باب نظامنامه بنا بر چه شد رئیس گفت اجازه حاصل شد که طبع شود شیخ الرئیس سوال کرد مگر نظامنامه را تا کتون ندادند رئیس گفت منظور از این نظامنامه اساسی نیست (مقصود نظامنامه داخلی بوده).

حاج سید محمد صراف استفسار از نظامنامه اساسی نمود صنایع الدوله گفت باید یکمرتبه در دربار قرائت شود بعد بحضور همایونی رفته بصره برسد (در اینجا بتا بر این شد که بعد از حضور تمام وکلا و تصویب آنها مذاکره مطالبه نظامنامه شود) آقا میرزا ظاهر گفت بنا بود ترتیب نظامنامه بصورت وکلا باشد و در دستخط هم همینطور ذکر شده و دیگر مقید بملاحظه وزراء نشده بود پس لازم نیست وزراء ملاحظه نمایند صنایع الدوله اظهار داشت شما می گوید آنچه در دستخط نوشته و فوراً مجری خواهد شد اینطور نیست. حاج حاجی سید نصرالله اظهار نمود تلگرافی از انزلی بجناب رئیس رسیده خواستند بخوانند (خوانده نشد) در این موقع مخبر همایون را خواسته تحقیقات در خصوص عمل ماهی صوف و قرار داد امر شیلات کرده جدیداً جناب حاج سید محمد گفت در عمل نظامنامه چه میگوئید مجدداً الملک گفت هر گاه نظامنامه را ندهند نباید اسرار بکنیم همان دستخط برای ما کافی است.

در این موقع حاجی سید نصرالله تلگراف نظم اهالی انزلی را خواند (در خصوص سید ماهی و قرار نامه لیا انزلی) آقا میرزا سید محمد اظهار نمود بمن هم چند فقره تلگراف در این خصوص مخابره شده و حالا هم مرا در تلگرافخانه خواسته اند من هم سر خود را فرستادم که هر گاه مطلب مهم باشد بعد از مجلس بتلگرافخانه بروم.

آقا میرزا محمود اظهار نمود هر قدر تلگراف فوری از اطراف میرسد باید جواب فوری داده شود حاجی شیخ محمد علی اظهار نمود بدون تحقیق که نیتان جواب داد آقا میرزا محمود اظهار نمود جواب را بطور اجمال بگوئید که هم قدر امیدوار میشوند

حاج شیخ الرئیس - در این موقع قاضی فتاح کردستانی اظهار تظلم نموده و اسناد خود را قرائت کرد و از موضوع وظائف مجلس خارج است. شخص دیگر از سعادت اهالی چهارم اظهار تظلم نمود که مباشر حقوق دیوانی در مقابل مقدار قلیل حقوق دیوانی مبالغ گزاف از رعایا دریافت مینماید (در خصوص عمل قاضی فتاح) بعد از مذاکرات بنا بر این شد که نوشتجات و اسناد خود را بدقت مجلس بسیاری در از طرف مجلس شرحی بوزارت عدلیه اظهار شود در این موقع قاضی فتاح دستخط ولیعهد را قرائت نمود صنایع الدوله باو اطمینان داده و اظهار داشت که در این خصوص اقدامات کافی خواهند شد.

حاجی سید ابراهیم گفت جواب تلگراف شیراز باید مخابره شود (در این موقع قاضی فتاح کردستانی اظهار تظلم نموده و اسناد خود را قرائت کرد و از موضوع وظائف مجلس خارج است. شخص دیگر از سعادت اهالی چهارم اظهار تظلم نمود که مباشر حقوق دیوانی در مقابل مقدار قلیل حقوق دیوانی مبالغ گزاف از رعایا دریافت مینماید (در خصوص عمل قاضی فتاح) بعد از مذاکرات بنا بر این شد که نوشتجات و اسناد خود را بدقت مجلس بسیاری در از طرف مجلس شرحی بوزارت عدلیه اظهار شود در این موقع قاضی فتاح دستخط ولیعهد را قرائت نمود صنایع الدوله باو اطمینان داده و اظهار داشت که در این خصوص اقدامات کافی خواهند شد.

حاجی سید محمد باقر گفت تمام وکلا حاضرند. رئیس اظهار نمود آیتا بطور سختی باید مطالبه نظامنامه را نمود. حاج سید محمد گفت لازم نیست بطور سختی باشد باید بعنوان تذکار مطالبه نمود. و کهل رعایا که از وکلا همدان است لایحه اظهار نمود و خواست بخوانند رئیس گفت اعتبار نامه خودتان را همراه آورده اید پانه جواب دادند همراه ندادم گفت پس لایحه بماند تا روز دیگر که اعتبارنامه خود را بیاورید آنوقت لایحه خوانده شود. آقای میرزا محسن گفت لایحه ایست از طرف ملت که جناب حاج سید نصرالله میخوانند بخوانند بعد شروع بخوانند آن لایحه شد (ملخص مضمون آن تقریباً این است که ما عموم ملت از جان و مال دست کشیده و برای حفظ حقوق خود از دست اندازی خارجه و زبردستی اجانب تاهمهجا ثابت قدم ایستادیم و مرگ دایر زیر دستی اجانب ترجیح می دهیم و نه توان این ملت در اداء قروض و رفع احتیاجات دولت حاضرند ولی لازم است که شاهزادگان بزرگ دست تمذبات خود را کوتاه نموده و از ایداه رعیت صرف نظر کنند و منافع شخصی خود را بر عوائد ملیه ترجیح ندهند گویا حالا هم که دولت مشغول استقراض است و بهر امری و معاونت ملت میخواهد رفع احتیاجات لازمه خود را بنماید تصور ارتفاع برای خود میکنند)

پس از قرائت این لایحه غالب وکلا از تبه و بیداری و احساسات ملت و اظهار اینگونه لایحه اظهار مسرت و خوشحالی کردند سید الحکماء اظهار کرد که در خصوص نظام نامه لازم است لایحه بصدارت اعظمی نوشته شود رئیس جواب داد که نوشته و فرستاده شده است.

مذاکرات مجلس
شنبه هفتم شهر شوال ۱۳۲۴
پس از حضور وکلا و انعقاد مجلس
رئیس - معلوم میشود اجراء مجلس خیلی کار دارند من همه روز در ساعت چهار حاضر میشوم و چون قانون مجلس ملی این است که قبل از حضور وکلا شروع بصحبت نمیشود باید وقتی که وکلا حاضر شدند در این باب تکلیف را زمین کرد (در این موقع سید خالوی پس آقا سید حسین کدر واقعه مسجد جامع مقتول شده بود و سابقاً در باب قتل آقا سید حسین و اصلاح این امر بمجلس شکایت کرده بود و در این خصوص از مجلس شرحی بصدارت عظمی نوشته شده بود برای مطالبه جواب آنکافند بمجلس آمده عنوان مطلب کرد.)

رئیس - مکتوبی بعنوان جناب سعد الدوله رسیده آیا اجازه گفتون آنرا داریم.
سعد الدوله - چون باید در مجلس قرائت شود باز کنید.
رئیس بعد از گفتون و مرور بسعد الدوله دانفند تلگرافی از کرمان از طرف ناظم التجار بتوسط آقا شیخ علی بمجلس مخابره شده و راجع بتظلمات شخصی بود در این موقع قرائت شده. لایحه تر توصیف مجلس و شرح فوائد آن و اظهار همراهی در تأسیس بانک ملی از طرف امام جمعه بمجلس رسیده و در این لایحه اظهار شده بود که برای شرکت در بانک مزبور پنجاه هزار تومان شخصاً میدهند و اشخاص و اطراف ایشان هم بقدم امکان امداد خواهند نمود

رئیس - صدارت عظمی امر شمارا بحکومت ارجاع کرده اند.
سید مزبور - سابقاً هم رجوع بحکومت شده و جز یکماه معطلی فایده دیگر نبخشید حالا هم همانطور خواهد بود (جواب صدارت عظمی در این باب قرائت و مقرر شد مجدداً شرحی نوشته شود)
حاجی شیخ علی - امر طبع روزنامه بکجا رسیده.

آقای میرزا محسن - آنچه راجع بمابود انجام یافته و از فردا شروع طبع روزنامه میشود.
حاج شیخ علی - کار طبع نظامنامه داخلی بکجا رسید.

محقق الدوله - علت توقیف طبع روزنامه تا بحال مانعیت وزارت انطباعات و چاپ نکردن طبعها بود. فعلاً که دستخط همایونی در آزادی مطبوعات مجلس صادر شده همین دوروزه طبع خواهد رسید.
حاج شیخ علی - لازم است امور داخلی خود را منظم نمایم ترتیب ورود تماشاجی و تسهیلات نوشتن و قایح نگاران وقت حضور وکلا و ترتیب نشست و برخاست آنها را مرتب کنید.

رئیس - و کلا تیکه دیر بمجلس میآیند در خارج مشغول ترتیب تأسیس بانک ملی میباشد و گمان میرود تا وکلا در ولایات وارد شوند انتظام ترتیب اوقات حضور وکلا ممکن نباشد.
آقای میرزا ظاهر - اشخاصیکه ترتیب کار خود را منظم نمی کنند چگونه می خواهند امور مملکت را منظم نمایند.

آقای سید حسین - چرا اشخاص معترم حاضر شده و معطل ورود سایرین بشوند. علاوه بر این مجلس معدلت که ما میگوئیم گویا بعد از این باید تأسیس شود والا باینکه داد مظلومین از هر طرف بلند است چرا مجلس وظیفه خود را مداخله در امور شخصی نمیداند و با اینحال تکلیف مظلومین چیست و رفع ظلم را از که بخواهند و در این صورت چرا دیوان عدالت و مجلس تحقیق تشکیل نمیشود و چرا جواب عرایض و تلگرافات مردم را معین نمیکند.

مشهدی باقر - وکلا میخواهند دو ساعت بفرود مانده حاضر و یک از شب رفته متفرق شوند.
صدیق حضرت - گویا وکلا معلم و محصل لازم دارند.
مشهدی باقر - حضرات تماشاجی میگویند اگر بعد از این وکلا بخواهند در حضور مجلس تأخیر کنند عده تماشاجی زیاد خواهد شد.
رئیس - مکتوبی بعنوان جناب سعد الدوله رسیده آیا اجازه گفتون آنرا داریم.
سعد الدوله - چون باید در مجلس قرائت شود باز کنید.
رئیس بعد از گفتون و مرور بسعد الدوله دانفند تلگرافی از کرمان از طرف ناظم التجار بتوسط آقا شیخ علی بمجلس مخابره شده و راجع بتظلمات شخصی بود در این موقع قرائت شده. لایحه تر توصیف مجلس و شرح فوائد آن و اظهار همراهی در تأسیس بانک ملی از طرف امام جمعه بمجلس رسیده و در این لایحه اظهار شده بود که برای شرکت در بانک مزبور پنجاه هزار تومان شخصاً میدهند و اشخاص و اطراف ایشان هم بقدم امکان امداد خواهند نمود

منزبور) کسانی که در تأسیس بانک شرکت میکنند باید اقل پنج هزار تومان بدهند لیکن کسان دیگر هستند که سی هزار تومان و بیشتر می دهند بنا بر این خوب است آقای امام جمعه هم نسبت به قبول خودشان بیشتر از این همراهی فرمایند (در این موقع بقرائت لایحه که بمسئله دوله نوشته شده بود شروع شد، مضمون آن لایحه تقریباً این بود که بواسطه کمپایی پول در ملکات اقدامات در تأسیس بانک پیشرفت نخواهد کرد، استقراض از خارج هم برای ملک مضر است، در این صورت خوب است تفکر بقیه بکوتومان برای عموم رعایا ترتیب بدهند. بعد شماره نفوس ایران بیست و دو میلیون برای رفع احتیاجات حالیه جمع آوری خواهد شد - تا اینجای مکتوب قرائت شد و نهی از قرائت مابقی آن کردند)

حاج سید ابراهیم - در خصوص انتخاب و ورود و کلاه ولایات چه اقدامات شده

آقا سید عبداللّه مجتهد در خواستند - **زورگر باشی** - زمستان در پیش است در باب ترتیب امور بلدیّه تکلیفی معین نفرمودید

رئیس - کارها باید موافق قاعده و ترتیب پیش نهاد شود، مسئله بلدیّه هم بنویسند موضوع بحث خواهد شد.

سعیدالدوله - اولاً باید حدود ادارات معین شود پس از تعیین دستور و زراع مسئله ترتیب امر بلدیّه راجع بوزارت داخله می شود فعلاً لازم است در تشکیل و برقراری کمیسیون تعیین قوانین اهتمام شود.

صدیق حضرت - کمیسیون تشکیل شده لکن اعضای آن هم مثل سایرین باختلاف وقت حاضر می شوند.

آقا سید حسین - تکلیف برایش چیست؟

صدیق حضرت - راجع به شخصی است که طرف رجوع عراض هستند (مضمون در خواست است)

سعیدالدوله - معمول مجالس ملی خارجه اینست که جای هر طبقه معین است و زراع مسئول یا معاونین آنها هم حاضر میشوند تا اگر مطلبی راجع بیک از آنها مذاکره شود فوراً ترتیب و انجام آنرا از آن وزیر بخواهند بنا بر این لازم است شرحی به صدارت عظمی در باب فرستادن وزراء به مجلس نوشته شود.

رئیس - امشب می نویسم و فردا خواننده و فرستاده میشود.

صدیق حضرت - بلندی چاپ شده و بعضی از تماشاچی داده خواهد شد که زبانه از اندازه جمع نشوند.

آقا میرزا سید ولی الله خان - هر قدر تماشاچی مجتمع شود ضرری نخواهد داشت.

سعیدالدوله - بعد از تماشاچی ها همه اهل اطلاع هستند لازم است حاضر شوند و مذاکرات مجلس را بر مردمان خارج برسانند که اسباب همیاری و توسعه اطلاعات مردم شود.

آقا شیخ حسین - خوب است این تماشاچی ها مثل صاحب لایحه سابقه نهی از تشکیل بانک و تأسیس امور خیریه نکنند

مذاکرات مجلس
یکشنبه هشتم شوال ۱۳۲۴
پس از حضور و کلاه

صدیق حضرت - در باب کمیسیون ترتیب دفتر مجلس مذاکره و یاد آوری کرد پس از مقالات مترجمان که اجزای کمیسیون از روز سه شنبه حاضر شوند.

رئیس - از حاج سید محمد از حضور حضرات تجاوز استفسار کردند. ایشان جواب دادند که حضرات فعلاً در تلگرافخانه باصفهان و شیراز و تبریز در تشکیل بانک ملی مشغول مغایره و مذاکرات هستند فقط جواب مساعد صبحی که رسیده از تبریز است و خوب است از طرف آقایان علما بنام ولایات مغایره شود که در خصوص تأسیس بانک ملی همراهی و مساعدت لازمه بکنند اعلان تشکیل بانک هم امروز بپایان خواهد رسید.

آقا میرزا محمود کتاب فروش - لزوم روزنامه مجلس و طبع آن را عنوان کرد.

رئیس - امتیاز روزنامه باسم مجلس بآقای میرزا محسن داده شده امروز هم بپایان خواهد رسید (در خصوص چند نفر باقیمانده کلاهی مرکزی طهران مذاکرات بمیان آمد).

رئیس - مشغول هستیم که بطوری شروع بانقلاب و تعیین آنها بکنیم که دیگر مورد ایراد مردم نباشد.

مدتی در خصوص مطالبه نظامنامه اساسی مذاکرات در میان بود در این باب بعضی از و کلاه خاصه حاج محمد تقی و حاج سید ابراهیم و آقا سید حسین خیلی سختی کردند از جواب بعضی از و کلاه استفاده میشد که از جانب دولت در این خصوص مباحثه و مداخله میشود بالاخره مقرر شد که از طرف آقایان علما در این خصوص شرحی نوشته شود چنانچه سابقاً در باره نظامنامه انتخابات نوشته و نظامنامه را گرفته اند (کافه مزبور نوشته و فرستاده شد)

در باب اجتماع و تنظیم صیادان و تعیین آنها در تلگرافخانه ازلی و ترتیب و قرار نامه لیانازوف مقالات در میان آمد.

رئیس - هنوز جواب از وزارت خارجه نرسیده لیکن خودم شخصاً چندی مباشر و متصدی این عمل بودم، سابقاً قرارنامه آن در آخر پنج سال تجدید میشد حالا میگویند ۲۴ و ۲۵ و ۶۱۳ و ۱۰ سال مدت اجازه و قرارنامه آن تعیین شده است در این خصوص مقرر شد منظور وصول جواب از وزارت خارجه باشد.

(امروز سعید الدوله و حاجی سید نصرالله و کیل الرعیای همدانی حاضر نبودند و کلام قدری در مجلس حاضر شدند)

مذاکرات مجلس سه شنبه دهم شوال

بواسطه تغییر در امر خبازخانه و افتتاح آن از حیث کمپایی نان موضوع مذاکره و کلاه عمل خبازخانه و اصلاح امرنان است غالباً کلاه تکلیلات مردم در امرنان اظهار میداشند، عقیده بعضی بر این بود که بواسطه ارجاع این امر به هیئت دوله این افتتاحات فراهم شده است و لازم است که از طرف مجلس اظهار شود که ترتیب خبازخانه بمعهده کمپایی و کلاه شود.

اظهارات بعضی این بود که باید اظهار نمود

از کیفیت مداخله آراء در انتخاب و وضع مصارف مسافرت و کلام مغایره شده بود.

تلگرافی نیز از (کرمان) مشعر بر اخبار از امتقاد انجمن انتخاب و قرائت نظامنامه و مطالبه بکلیت از جلد نظامنامه برای انتشار مغایره شده بود تلگرافات مذکور تماماً قرائت شده مکتوب صدارت عظمی نیز که در جواب مکتوب علماء در خصوص مطالبه نظامنامه اساسی نوشته بود قرائت شده مضمون مکتوب مزبور از اینتر بود:

که (علماء گمان میکنند که علت تمویق و تاخیر فرستادن نظامنامه مباحثه و زراست و حال آنکه فقط کسالت مزاج مبارک همایونی تاکنون مانع از توشیح آن بصره همایونی و ارسال بمجلس شده) بعضی از و کلاه در این موقع اظهار کردند که اصرار در مطالبه نظامنامه فقط برای اینست که تا نظامنامه بدست نیاورد و حقوق مجلس معین نیست و امورات منظم نخواهد شد.

اعلان تأسیس بانک ملی ایران که مشعر بر مختصری از اعلان اساس مقدس و موسسین محترم آن بود قرائت شد

بسمه تعالی

اعلان تأسیس بانک ملی ایران

امروز که دوره ترقی و سعادت بطرف ایران رو نهاده و اول قدمی است که باستقبال آن با جان و مال اهالی برداشته اند و در تدارک و تهیه این امر محترم از بدل جان و مال مضایقه ندارند و برای انتظام این نیت مقدس اولیای دولت محتاج بوجه معتدبه بودند و گفتگویی با دولتین متجانبین انگلیس و روس نموده بودند که از آنها استقراض نمایند دولتین معزنی الیهما نیز حاضر شده بودند که بقدر لزوم کار کاشی نمایند از طرف فرین الشرف مقدس بندگان اهل حضرت اقدس شاهنشاه ادراج العالمین فداء مسئله راز جوع و احتیاج بمجلس شورای ملی فرمودند.

اهل مجلس محض باس حمق شاهانه و حفظ شئون ملی و ملاحظات خیر خواهانه دولت و ملت قرین از خارجه را تصویب نمودند عموم اهالی قریب منند وطن پرست که خدای حافظ و ناصرشان باد حتی مغذرات محترمه در مجالس و مساجد و منابر بعداً درآمدند که این وجه را ولو اینکه مجاناً باشد و بلاغرض خودمان حاضریم که بدولت داده و از خارجه استقراض نشود.

لذا اعضاء مجلس شورای ملی چنین صلاح دانسته که بانگی موسوم به بانک ملی تأسیس شود که عموم اهالی ایران در آن بانک شرکت داشته باشند هر کس بقدر قوه و همت وطن پرستی خود وجهی به عنوان سرمایه شراکتی در این بانک بگذارد قبض و سهام دریافت دارد که بانک با این سرمایه داد و ستد نماید حالا و مالا رفع حوائج دولت ملت را بنماید.

اداراتی که وجه باید تحویل شود

حضرت مستطاب اجل آقا سید محمد حسن وزیر جنگ دامت شوکه العالی

حضرت مستطاب اجل اشرف آقا صدر اعظم مدظله العالی

جناب مستطاب اجل اگر آقا وزیر دربار جناب مستطاب اجل آقا مشیر الملک

» » » سعید الدوله

» » » مونس الملک

» » » وزیر انضمام وزیر داخله

» » » حاجی ناصر السلطنه

» جلالتاب آقا وزیر بقایا

» مستطاب اجل آقا شیخ خرم خان معز السلطنه سردار ارفع

» جناب جلالتاب شیخ صاحب خان نصر الملک

داده و خواهند داد ولی عموم اهالی غیرتمند ایران از تمام جمالی معروضه معجز و مختار است که در این بانک ملی بقدر قوه خود ازه تومان الی هر میزان که بخواهد وجه داده شرکت نماید قبض و سهام دریافت داشته و خریدنها و آخرتی را برای خود تحصیل نمایند.

چون ناموفق نوشتن قوانین صحیح و شرائط آن مدنی لازم است که از روی بصیرت و صحت و اعتبار موافق ترتیبات بانکهای ملی متصده ترتیبات اساس بانک فراهم شود و بعضی عده قبل از رسم ضرورت لزوم برای مخارج فوق العاده دولتی که تاخیر و تمویق آن ممکن نیست لازم است و عموم اهالی وطن دوست عجله در راه انداختن وجه و دفع احتیاج دولت از استقراض از خارجه داشتند.

و خواهش نمودند اعلانی نوشته شود و چندین محل برای تعویق دادن وجوهات معین شود لهذا این اعلان انتشار داده شده که هر یک از ابناء وطن عزیز که مایل هستند در این بنای مقدس شریک و نام نیک خود را در صحنه روزگار بانی و ثابت بگذارند در ادارات مقرر ذیل بوجه سرمایه اشتراکی خود را برده و تعویق دهند نبض موقتی که طبع شده با امضاء و مهر صاحب اداره بگیرند و همانطور که در قبوضات چاپ شده نوشته شده پس از آنکه سهام بانک حاضر شود این قبوضات موقتی را باینکه ملی رد نموده و ورقه سهام دریافت خواهد داشت.

امتیازات راجعه باین بانک که از طرف دولت قوی و کثرت مرحمت میشود با شرایط مقرر در قوانین اساسیه مندرج و اعلان خواهد گردید.

توضیح اسمی اشخاصیکه در این شرکت وجه میسهند بامیزان مبلغ در آخر هفته در روزنامه جات و طبع و نشر خواهد شد تجار محترم دارالافتاء بتوسط تلگراف حضوری تأسیس این بانک را بمعموم تجار ولایات ممالک معروضه اطلاع دادند و آنها هم در شراکت حاضر شده و قبول نموده اند که اسمی خودشان را با وجه مال الشراکه معین نموده بنویسند.

لاری شیراز

جناب حاجی سید محمد حسن شبانکاره و اخوان در بوشهر

جناب حاجی میرزا حسن کاشانی معروف بشافروش

جناب حاجی میرزا یعقوب آقا ناچار امینی قزوین

» آقا محمد آقا کمیانی عراق

» آقا محمد آقا

» حسن آقا

» عمده التجار ارباب جمشید تاجر فارسی

» » » تومانیان

تمام و کلاه پس از قرائت اظهار مسرت و شادمانی و ثبات قدم در همراهی با این اساس مقدس نمودند

معین التجار اشخاصیکه استقراض در خارجه را تصویب نمیکردند و مارا تهریز بر تأسیس بانک و معاونت در رفع احتیاجات دولت بوسیله استقراض داخلی مینمودند و اظهار مساعدت آتیه خود را در این باب میکردند حالا وقت آنست که احوال خود را بصورت تعلیم در آورند و قوه و استعداد و تمکن خود را در پیش رفت این امر صرف میکنند

جناب مستطاب اجل آقا سید محمد حسن وزیر جنگ دامت شوکه العالی

حضرت مستطاب اجل اشرف آقا صدر اعظم مدظله العالی

جناب مستطاب اجل اگر آقا وزیر دربار جناب مستطاب اجل آقا مشیر الملک

» » » سعید الدوله

» » » مونس الملک

» » » وزیر انضمام وزیر داخله

» » » حاجی ناصر السلطنه

» جلالتاب آقا وزیر بقایا

» مستطاب اجل آقا شیخ خرم خان معز السلطنه سردار ارفع

» جناب جلالتاب شیخ صاحب خان نصر الملک

جناب مستطاب اجل آقا سید محمد حسن وزیر جنگ دامت شوکه العالی

حضرت مستطاب اجل اشرف آقا صدر اعظم مدظله العالی

جناب مستطاب اجل اگر آقا وزیر دربار جناب مستطاب اجل آقا مشیر الملک

» » » سعید الدوله

» » » مونس الملک

» » » وزیر انضمام وزیر داخله

» » » حاجی ناصر السلطنه

» جلالتاب آقا وزیر بقایا

» مستطاب اجل آقا شیخ خرم خان معز السلطنه سردار ارفع

» جناب جلالتاب شیخ صاحب خان نصر الملک

حاضرین همگی اظهار همراهی و هم قدمی در این موضوع نمودند مکتوب صدارت عظمی که در جواب لایحه مجلس مرقوم شده بود قرائت شد مضمون آن تقریباً این است بود که

مکتوب مجلس محترم که در خصوص اصلاح امر خبازخانه و واگذارند ترتیب و نظم آن بهمه کمیانی نوشته شده بود بمرض حضور مبارک مایونی رسانده پس از ملاحظه اظهار فرمودند در صورتیکه آسایش و صلاح ملت و مملکت و اصلاح این امر منوط بر واگذارند آن بهمه کمیانی و مداخله و نظارت ملت در آن باشد البته لازم است که قبول و اقدام شود و هانطور که مجلس مقرر داشته مقرر فرمودند ترتیب و نظم و تمهید این امر از روز جمعه بهمه کمیانی محول شود و موسسین این شرکت حاضر شوند و ترتیب امور اساسی کمیانی وقرارداد آنرا معین نمایند

لایحه مبنی بر سؤالاتی چند از طرف عموم طلاب بمجلس نوشته شده بود اولاً استفسار کرده بودند که چرا از طرف مجلس مطالبه نظامنامه نمی شود.

ثانیاً چرا باینکه از طرف مجلس ترتیب و تمهید امران بمداخله و مباشرت کمیانی تصویب شد از طرف دولت تجویز نکرده بحکومت محول داشتند.

ثالثاً مسئله تشکیک بانک ملی که تمام افراد ملت و غالب این مملکت در تاسیس آن اظهار همراهی کرده و حاضر و مستقیم تاسیس آن شده اند چرا بعضی از وزرا و اعدای همراهی و اقدام نمیکنند و برای تشکیل آن حاضر و همراهی نمیشوند

حاجی سید نصرالله غالب موضوع مشاجرات مابین وزراء دولت و رؤساء ملت نزاع لفظی است و الا غالب بزرگان دولت در این موضوع اظهار همراهی کردند چنانچه حضرت والا شماع السلطنه حاضر شده اند که در تاسیس بانک ملی شرکت کنند و کمک فرمایند.

در باب اعلانیکه در چند روز قبل از طرف معاندین و مفسدین نشر شده بود مذاکرات شدیدی خواستند صورت آن اعلان را قرائت کنند سایرین بواسطه عدم لیاقت آن منع کردند، بعضی از کلا را عقیده این بود که باید مرتکبین را بدست آورده و قبل از اینکه این اعلان بسایر ولایات فرستاده و منتشر شود سیاست و تنبیه کافی نمود.

بعضی اظهار داشتند که مطیعانیکه متصدی طبع آن شده و وزارت انطباعات مسئول آن هستند بالاخره بموجب اکثریت آراء شرحی بصدارت عظمی نوشته شد که از وزارت انطباعات استنطاق بشود که چرا این اعلان بطبع رسیده در صورتیکه وزارت انطباعات در سایر مطبوعات سختی و دقت فوق العاده میکند چرا در این باب اطلاع حاصل نکرده یا منع و جلوگیری ننموده است و لازم است که مباشرت و ترتیب این عمل معلوم و مؤخذ شود، لایحه از طرف خبازها نوشته شده بود که در آن لایحه از خسارات خود در عمل خیازی اظهاراتی کرده بودند، پس از قرائت لایحه آنها و اختتام مجلس چند نفر از پیش سفیدان آنها را برای تعقیبات باطابق دیگر خواستند جمعی از مصلحان بالا جماع از ورود حاج عباس قلی نانو باشی وکیل صنف خبازها اظهار انزجار نموده و اظهار داشتند بجهت افتشاشیکه درین چند روز در عمل خبازخانه بواسطه اقدامات مشارالیه حاصل شده

برای دخول مشارالیه در مجلس حاضر نیستیم و در صورت ورود مشارالیه ماها تماماً استعفا خواهیم داد.

مذاکرات دایر شورای ملی
شنبه ۱۴ شوال ۱۳۲۴

ابتداء مذاکرات در مجلس در خصوص املائیکه معاندین مجلس منتشر نموده اند مذاکرات بپایان آمد حاجی شیخ علی از ارسال مرالس بصدارت عظمی که روز پنجشنبه نوشته شده بود استفسار کرد آمیر زامحسن فرستاده شدن مرالس و رفتن مدیر مطبعت ترقی را نزد آقایان و مطالبی که در عدم مسئولیت و تقصیر خود اظهار کرده بود اظهار داشت (مضمون نطق **سعدالدوله** در این موقع این بود) که لازم است مطبعت ما و روزنامه ما آزاد باشند لکن باید در مقابل این آزادی دیوانخانه عدلیه تاسیس و قواعد و شروطی در این موضوع معین شده باشد که هر کس نتواند بمیل نفس هر چه بخواهد بنویسد و طبع نموده منتشر سازد و اگر مطلبی که موجب عتک شرف و ناموس کسی باشد طبع و نشر شود شخص منهدت بموجب آن قواعد حق داشته باشد نویسنده و صاحب مطبعت را مورد مسئولیت و مؤاخذه و طرف ادعای قرار دهد (در خصوص نظامنامه اساسی و مطالبه آن مذاکرات شد)

سعدالدوله استفسار نمود که آیا بآنچه از طرف صدارت عظمی در این خصوص نوشته و اظهار شده است اکتفا میتوان کرد یا نه رئیس عدم کفایت آنرا اظهار داشت.

سعدالدوله تمام مردم بمن و صنیع الدوله ترض نموده می گویند که شما ملاحظه نموده و بطوریکه لازم است نطق نمی کنید لکن من ابد ملاحظه و با کی ندارم ولی میگویم با اینکه ما هنوز نظامنامه نداریم نمی توانیم چیزی بگوئیم آنچه تا کنون گفته ایم چه اثری بخشیده در اینصورت خوب است مادامیکه نظامنامه مانها مده تا بما نرسیده چند روز مجلس را مرض فرمایند تا نظامنامه داده شود. دیگر اینکه حکام ولایات برای تصرفات مالکانه که در امر حکومت هائی کنند و خیالات مستبدانه که در نظر دارند میل به پیشرفت عمل انتخاب و کلا ندارند و در این مورد مسامحه می کنند. در این خصوص عرضهای مشتمل بر استعهای ارسال نظامنامه مجلس و اظهار احتمال اختلال در امر مجلس بواسطه تأخیر و تعویق فرستادن آن و اظهار دلتنگی از بعضی وزراء بشاه مرض شد و مرالس ای هم بصدارت نوشته شد که مرضه مده کور رسالت چند نفر از کلا بصورت رسیده.

صدیق حضرت - تقدیم این مرضه را بواسطه تطویل آن با کسالت مزاج مبارک مایونی صلاح ندانست.

وثوق الدوله - مطالبه و استعلام رای عموم مجلس را در ارسال و عدم ارسال آن خواستار شد

حاجی امین الضرب دیش در دادارده صدارت عظمی امر نظامنامه مطرح شده و معتدل است که رئیس را طلب و احضار کنند بالاخره اکثریت آراء بر این شد که عرضهای بطور اختصار بحضور مایونی تقدیم شود در خصوص مرالس صدارت عظمی **سعدالدوله** رای داد که باید این مرالس متضمن دو جمله باشد.

یکی مطالبه تمیین تکلیف و یکی اظهار مجهولیت طرف مذاکرات و خطبات مجلس.

معین التجار هم در موضوع تمیین تکلیف اظهار اتحاد رای و هم عقیدگی نموده گفت در صورتیکه ماها بلا تکلیف باشیم و حدود و حقوق ما مجهول باشد نتیجه اجتماع آنچه خواهد بود.

مخیر الملک - در موضوع مطالبه و درخواست ورود وزراء اظهار مخالفت رای نموده گفت از طرف مجلس نباید مطالبه احضار وزراء بمجلس بشود بلکه در موقع لزوم و احتیاج وزراء تاضاه ما خود وزراء باید بمجلس حاضر شوند.

مسئله بانک ملی موضوع مذاکره شد

مضمون نطق **سعدالدوله** در این موضوع این بود که قاطبه مردم در امر استعراض داخلی و تشکیل بانک ملی ادعای همراهی و سعادت میکردند معلوم میشود تماماً الفاظ بی معنی بوده است زیرا باینکه چند روز است اعلان بانک منتشر شد و محل فروش بلطعاتی آن معلوم شده است هنوز ده نفر زفته و از بلطعاتی آن نخریده اند در صورتیکه فقط و کلائی مجلس می توانند از خود و کسان خود بیشتر از یک کروزیلیا خریداری نموده و وجه آنرا کارسازی نمایند. چرا کسان خود تمام مردم را ترغیب همراهی و همدمستی در این موضوع نمی کنید و باینکه صدای این مجلس بشمار روی زمین و تمام دول رسیده و همه متوجه باین مجلس و منتظر مشاهده آنرا و نتایج آن هستند چرا بواسطه عدم انتمام موجبات توهین آنرا در انظار فراهم میکنند.

من بعضی از بانکهای خارجی رفته تمام طوری ترتیب آن منظم و معتبر و اعضاء آنها معتبرند که شرکت در این بانکها اسباب افتخار است و من وقتیکه امروز تاسیس بانک مرتب و شروع بشکلی آن شد علاوه بر آنچه داده ام تمام مطالبات و نقدی خود را جمع آوری نموده در این بانک خواهم گذارد.

از ترتیب اطمینان بانک مذاکره شده جمعی عنوان کردند که باید مردم را مطمئن نموده معلوم داشت که مایه اطمینان مردم چیست همه مردم پس از تحصیل اطمینان همراهی و اقدام خواهند کرد.

مخیر الملک - هیچ اطمینانی بالاتر از اقدام و مداخله مجلس در این امر نیست.

سعدالدوله - اظهار کردند که فی الواقع من از این گفتگوها و اظهارات خجالت میکشم همین مردم بودند که چند روز قبل در همراهی و اقدام در این موضوع از جان و مال میگذاشتند می گفتند که ما چنانا و بلا عرض کمک و امداد نموده و پول میدهیم حالاه شده که منتظر تحصیل اطمینان هستند و هیچ اثری از اقدامات آنها ظاهر نمیشود کدام اطمینان بهتر و بالاتر از این است که خود شفاشی که برای تعویلیاری معین شده اند و قیمت بلطعات نزد آنها جمع میشود هر یک در این بانک مبلغ گزاف شرکت دارند و صاحب تمول و ثروت کافی هستند.

من شخصاً یک پارچه ملک مالک هستم باینکه در مقابل قروض من بیشرط است برای فروش و دادن اضافه قیمت آن از قروض سابقه خود به این بانک حاضریم (پس از اختتام این خطابه تمام مستمعین تماشاچی تعیین و ترجیب نمودند)

میرزا محمود بهتر اینست که اعلان شود که وجه

موجودی از بابت حقوق تشوینی پرداخته میشود.

محقق الدوله - لازم است آقایان علما خاصه مؤسسين مجلس در اوقات معینه روی منابر مردم را ترغیب و ترض و تهییج و تحریک و همراهی در تشکیل بانک نمایند و بهتر این است که محاضرین این امر از اقدامات فاسده بی نتیجه خود دست بکشند سپس در ماده اصلاح بودجه سه آتی عنوان مطلب کرد.

آقا میرزا محسن - سؤال کرد که آیا اقدام در اصلاح بودجه از طرف مجلس بهتر است یا مطالبه اصلاح آن.

سعدالدوله عقیده خود را در این موقع اینطور اظهار داشت که مطالبه و اظهار اصلاح این امر پس از تاسیس و ترتیب بانک مناسب تر است و پیشرفت نزدیک تر است جمعی این عقیده را تصویب کردند.

مذاکرات مجلس شورای ملی ایران
یکشنبه ۱۵ شوال

جواب تلگرافات اطراف ولایات بمضامین ذیل قرائت و نزد صدارت عظمی ارسال گشت در جواب تلگرافات یزد و کرمان از ایالت خواسته بودند که و کلا را زودتر روانه کنند نظام نامه هم ارسال شده بود.

جواب حکمران شاه اظهار امتنان و تمجیل در ارسال و کلا بود

در جواب کردستان کسانی که حق اظهار رای در انتصابات ندارند از قبیل اهالی نظام و غیر هم معین کرده بودند.

اسدالله میرزا - بعضی از ملاکین که صاحب منصب اقتضای هستند چکوبه میشود آنها را از حق رای در انتصابات محروم نمود.

جواب کرمانشاهان هم اظهار امتنان و تمجیل در ارسال و کلا بود.

تلگرافی از علمای اسفهان بسلامی طهران مخابره شده بود قرائت شد.

جواب تلگراف متظلمین صیادان اترلی باین مضمون قرائت شد که عراض کتبی و تلگرافی شما بتوسط صدارت عظمی حضور هائی یونی تقدیم شده قرارنامه لیانازوف از قرارهزاری پنجتومان بسته شده دوسال قبل با اقدامات اولیا دولت علیه محض مراعات صیادان هزاری دو تومان علاوه بر پنجتومان شده قلا مخالفت باقرارداد غیر ممکن است.

آقا میرزا سید محمد - مغایرت این جواب را صلاح ندانسته اظهار داشت اجبار صیادها بفرودتن ماهی قیمتی معین و مشغین بر خلاف رضای آنها مخالف حق و قانونست و این قرار نامه شامل اجبار آنها نخواهد شد زیرا هر کس نمی تواند کسی را مجبور بفروش چیزی بکند یا ملک غیر را بفروشد یا امتیاز خرید و فروش ملک غیر را بدست موافق قانون شریعت مطهره هر کس می تواند در ملک معین خود بر حسب میل خود تصرفات نماید و اختیار ملک صاحب ملک با خود اوست.

رحمن علیخان - چون در امتیاز نامه لیانازوف قرارداد شده که هر یک از طرفین دولت علیه و کمیانی از قرارداد تغلف نماید پنجاه هزار تومان بدیگری بدهد معلوم میشود قسغ قرار داد ممکن است.

آقا میرزا سید محمد - اظهار داشت که اشخاصی داوطلب این امتیاز هستند که سه مقابل اجاره لیانازوف را بدولت می دهند و آن پنجاه هزار تومان را هم تحویل میکنند هر دو روز برای من و آقای سید عبداله تلگراف تشکی و تظلم در این موضوع می رسد لازم است مجلسی فرادی در این باب داده شود.

(در خصوص حاجی عباسقلی وکیل خبازها گفتگو بمیان آمد)

آقا سید حسین - اظهار داشت که خبازها می خواهند وکیل تمیین کنند حاجی عباسقلی که بمجلس حاضر نمی شود.

محقق الدوله - گفت باید استعفا کتبی حاجی عباسقلی بمجلس برسد بعد بجای مشارالیه وکیل معین نمود.

بعضی گفتند علاوه بر این که حاجی عباسقلی چند روز است بمجلس نیامده خیانت هم کرده است (در باب اعلان منتشره از طرف معاندین مذاکره شد)

محقق الدوله - اظهار داشت جوابی که از صدارت عظمی بوزارت انطباعات در این موضوع رسید کافی نیست.

آقا میرزا محمود - عنوان نمودند که مدیر مطبعت بمنزل ایشان آمده اظهار کرده است که مجلس را احضار کنند تا من صاحب اعلان را ارائه کنم.

حاج محمد تقی شاهرودی - چون بردن این اعلان از طرف مجلس بطبعه امر بزرگ است باید کاملاً در این موضوع رسیدگی شود.

حاج سید نصرالله - چون صاحب اعلان ارتکاب در امر خلاف نموده باید در این امر رسیدگی شود و نویسنده آن معلوم و بدو جهت تنبیه شود یکی آنکه برضد مجلس اعلان منتشر نموده دیگر آنکه نسبت اینرا به مجلس داده است.

مسئله بانک ملی موضوع بحث شد

آقا میرزا ابوالحسن خان - مقصود من از اینکه سابقاً گفتیم برای تاسیس بانک اطمینان عمومی لازم است نه اینست که مردم تصور کرده اند بلکه ما میگوئیم اطمینان بانک مجلس است و اطمینان مجلس نظامنامه باید نظامنامه بدست بیاید تا تاسیس بانک بسرعت پیشرفت حاصل کند. از فارس خبر داده اند که پس از صحره و ارسال نظامنامه امداد و همراهی فوق العاده به بانک ملی خواهند نمود فعلاً هزار عدد پنجهزاری برای شرکت شخص خود در بانک حاضر کرده ام پنجاه هزار تومان هم از طرف کسی دیگر حواله بارباب جمشید موجود است لکن مشروط بر آنست که تاوقت آوردن نظامنامه بحال توقیف بماند در صورت وصول نظامنامه تشکیل بانک تعوییل بانک شود و اگر وجوهات نباشد بطور امانه داده شود دو دست تومان از طرف من و یا نصیب تومان از طرف صاحب پنجهزار تومان تقدیم میشود.

حاج معین التجار - کلیه بنا بر این است که تمام وجوه بطور امانت ضبط و جمع شود و پس از آمدن نظامنامه بصرف لازم که مقدم آنها مصرف حقوق تشوین است برسد بصدارت عظمی اظهار شده است که تا نظامنامه بصحه رسد کاری از پیش نمیرود.

صدیق حضرت - در ترتیب بودجه چه اقدامی شده است.

رئیس - تا کون اقدامی نشده است.

(امر قصابخانه مطرح مذاکره شد)

رئیس - لایحه وزیر مخصوص در خصوص چوبدارها و تصاب خانه به مجلس فرستاده اند. عین مرالس که در خصوص طلب چوبدارها و ترتیب قصاب خانه بعنوان صدارت عظمی فرستاده بودند نزد من فرستاده اند قرارداد با ذبیح الملک رئیس و سایر ریش سفیدان مباشرین قصابخانه معین شده مشار الیه هم سه ساله عمل قصابخانه را تعهد و قرار داد کرده اند که بترتیب دیل اقدام و مرتب نمایند.

۱ - گوشت را بچهار قیمت در ایام سال بدون کسر و نقصان بفروش برسانند، در ماه شوال یک چهارم یک بیست و دو شاهی، ماه ذیحجه هفت شاهی، ذیحجه هفت شاهی، صفر و ربیع الاول سی شاهی، ربیع الثانی شش شاهی، جمادی الاول بیست و دو شاهی، جمادی الثانی و رجب یکقران، شعبان و رمضان چهار شاهی.

۲ - کسی غیر از قصاب حق کشتار ندارد و اگر بشود ضبط قصابخانه خواهد شد.

۳ - در باب پوست و روده خود قصاب مختار است.

۴ - از صنف قصاب احدی حق کشتار در غیر قصابخانه ندارد.

۵ - دلال حق مداخله ندارد.

۶ - بقیه هجده هزار تومان طلب چوبدارها ده روزه خواهند پرداخت.

۷ - سی هزار تومان طلب چوبدارها را پس از یکسال از قرار اقساط کارسازی می نمایند.

حاج محمد اسمعیل - رای عمومی را در این باب خواستار شدند اغلب اهل مجلس اظهار عدم رضایت و انکار نمودند.

آقا سید عبدالله - اظهار کرد که اگر بمباشرت ذبیح الملک رئیس قصابخانه قیمت ده شاهی بفروش برسد قبول نخواهد شد.

حاج محمد اسمعیل - پس از چند روز دیگر اگر این ترتیب یا ترتیبی سهلتر تعهد کردند و مورد قبول مجلس شد قصابها والا خودمان قراری در این باب خواهیم داد.

اغلب و کلا اظهار کردند که آن ترتیب را نمی توان قبول کرد در صورتی که کسی قیمتی سهلتر تعهد این امر را قبول کند باید قبول کرد. لایحه از طرف مجمع متعینین طلب باین مضمون فرستاده شده بود که این مجمع در همراهی با پیشرفت مقاصد مجلس تا همه جا حاضرست و در اصلاح امران و اقدام در تاسیس بانک ملی کمال تشکر را از مجلس دارند و لازم است که از طرف مجلس در ارسال نظامنامه تا کیدات لازم بشود.

مذاکرات مجلس شورای ملی
سه شنبه ۱۷ شوال

سعدالدوله (پس از ورود) حالا وقت ورود خجالت نمیکشم (بملاحظه موقوف شدن توضیحات رسمی) امیدوارم بعد از این وقت برخاستن هم خجالتی نداشته باشیم.

رئیس - اگر چه این مجلس بر حسب ظاهر خدمتی نکرده لکن باطناً خدمات بسیار به ملت کرده است.

